

Illinois U Library

AG BYGGMÄSTAREN
1952 arkitektur

GRAND HÔTEL
HOTELL MALMEN
PARK AVENUE
HOTELL LYSEKIL

SOUNDEX

—den obrännbara plattan
för akustik och ventilation

För perfekt akustik och ventilation har SOUNDEX-tak monterats
i Åtvidabergshuset, Stockholm

6 starka skäl att välja SOUNDEX

- 1 Obrännbar konstruktion
- 2 Separata hål för luft och ljud
- 3 Exakthet i mått och vinklar
- 4 Vacker, färdigbehandlad yta
- 5 Tvättbart utförande
- 6 Sveriges mest sålda akustikplatta

SOUNDEX monteras just nu hos:

Esselte AB, Stockholm	Folkskolan, Korpilombolo
Hjälta AB, Stockholm	AB Kardbeslag, Norrköping
Posthuset, Eskilstuna	AB Bofors, Kilstaverken,
Injector Co. AB, Sthlm	Karlskoga

ZERO

AKTIEBOLAG

Huvudkontor: St. Nygatan 38 Tel. 23 27 05 • Postbox: Stockholm
Avdelningskontor i Malmö och Gävle • Licensstillverkning i No.
Finland och Italien • Egen tillverkning i Schweiz

Organ för Stockholms Byggnadsförening och Svenska Arkitektföreningen, avd. av Svenska Teknologföreningen. Adress: Byggmästaren, Kungsgatan 32, Stockholm. Tel. 23 31 05. Postgiro 3124.

Redaktörer: Civilingenjör SVR Gunnar Essunger och arkitekt SAR Tore Virke. Redaktionssekreterare: Arkitekt SAR Hillevi Svedberg.

Redaktionskommitté: Arkitekt SAR Hakon Ahlberg, Arkitekt SAR Hans Asp-lund, civilingenjör SVR Sture Haag, civilingenjör SVR Gösta Lundin, arkitekt SAR Torbjörn Olsson och ingenjör Ernst Wohlin.

Redaktionsombud: Dir. Victor Bährner och länsarkitekt Ebbe Borg, Malmö samt arkitekter SAR Gunnar Hoving och Per-Olof Klang, Göteborg.

Ansvarig utgivare: Arkitekt SAR Moje Bergström. I tidskriften gjorda uttalanden stå för författarnas räkning och äro endast om så anges att anse som uttryck för standpunktstagande av någon av de föreningar, som utge tidskriften.

Byggmästaren utkommer med 24 nummer om året. 12 nummer behandlar arki-tektur och 12 nummer byggnadsteknik.

HSB:s Byggnadstekniska utredningar

Nr 1 STANDARDKÖK (slutsåld)

Nr 2 UNDERGRUND OCH GRUND-
LÄGGNING VID HUSBYGGNADER

Kr. 3:—

Nr 3 ANALYS AV HYRESKOSTNA-
DEN

Utredning utförd av SAR

Kr. 3:—

Nr 4 NÅGRA AV HSB:s BYGGNADS-
TEKNISKA NYHETER OCH UPP-
FINNINGAR

Kr. 3:—

Nr 5 KÄLLARE OCH VINDAR

Kr. 3:—

Nr 6 FÖRSKOLOR OCH DAGHEM

Kr. 3:—

Nr 7 EKONOMISK STORLEK FÖR
PANNCENTRALER

av John Rydberg

Kr. 3:—

Nr 8 GEMENSAMHETSLOKALER

Kr. 14:—

Nr 9 KOSTNADSAKTORER VID
STENYTTERVÄGGAR

Kr. 3:—

Rekvireras i bokhandeln eller direkt från

BYGGMÄSTAREN

FÖRLAGSAVDELNINGEN

Kungsgatan 32, Stockholm Postgiro 3124

Prenumerationspriser för helår:

	Sverige Danmark Finland Norge	Övriga utlandet
Endast lösnummer upplaga A + B (24 nummer)	30:—	45:—
Endast lösnummer upplaga A (12 nummer) Arkitektur...	20:—	33:—
Endast lösnummer upplaga B (12 nummer) Byggnadsteknik	20:—	33:—
Lösnummer + klotband upplaga A + B	45:—	55:—
Lösnummer + hfr, band upplaga A + B	55:—	65:—

31 ÅRGÅNGEN

INNEHÅLL

5 SEPT. 1952

DK 728.5

SILOW, SVEN: *Hotell*. Byggmästaren 31 (1952) nr A 9 sid. 177—178.

Artikeln behandlar hotellutvecklingen i Sverige under senare år. Hotellbehovet i vårt land har påverkats såväl av semesterlagen och den höjda levnadsstandarden som av bilismen och förändringarna i det internationella reselivet. Analys av de fyra hotell som presenteras på sid. 179—212.

DK 728.51 (487.1)

TENGBOM, IVAR och ANDERS: *Påbyggnad av Grand Hôtel i Stockholm*. Bygg-mästaren 31 (1952) nr A 9, sid. 179—182.

Artikeln illustreras med plan av våningen 5 tr., sektion samt fotografier.

DK 728.51 (487.1)

ACKING, CARL-AXEL: *Inredningen av Grand Hôtels påbyggnad*. Byggmästaren 31 (1952) nr A 9, sid. 183—185.

Artikeln illustreras med planer och fotografier.

DK 728.51 (487.1)

VARHELYI, GEORG: *Hotell Malmen i Stockholm*. Byggmästaren 31 (1952) nr A 9, sid. 186—192.

Artikeln illustreras med planer, sektion och fotografier.

DK 728.51 (487.1)

ACKING, CARL-AXEL: *Hotell Malmens inredning*. Byggmästaren 31 (1952) nr A 9, sid. 193—199.

Artikeln illustreras med planer, detaljritningar samt fotografier.

DK 728.51 (486.2)

ERIKSSON, NILS EINAR: *Park Avenue Hotel i Göteborg*. Byggmästaren 31 (1952) nr A 9, sid. 200—206.

Artikeln illustreras med planer, möbelritningar och fotografier.

DK 728.51 (487.5)

FRÖLÉN, STURE och STERNER, NILS: *Hotell Lysekil*. Byggmästaren 31 (1952) nr A 9, sid. 207—212.

Artikeln illustreras med planer, inredningsdetalj samt fotografier.

Inredningar fönster butiksfasad från

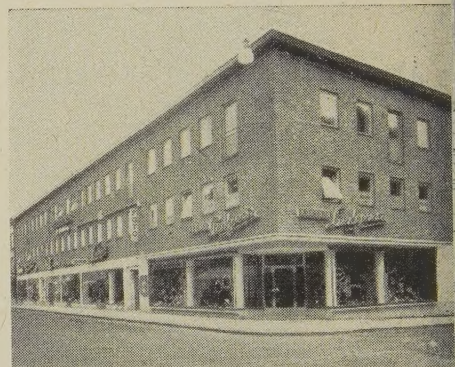
Åtvidabergs i Köpmännens Hus, Skellefteå

I Skellefteå var det flera köpmän, inom olika branscher, som hade lokalbekymmer. De började samråda — och tog ett beaktansvärt initiativ. Nu har de klarat svårigheterna — tillsammans har de byggt ett stort affärshus med förnämligt läge vid Nygatan.

Här gällde det att skapa ett affärscentrum, dit kunderna gärna skulle söka sig — moderna, välinredda, säljande butiker. Husets butiksfasad, som har den viktiga uppgiften att göra butikerna attraktiva för kunderna utfördes i samråd med Åtvidabergs. Vi fick också förtroendet att inreda de två största butikerna, Lindbergs DAM ekiperingsaffär och Körsnär Lindgrens. Här fick vi också kontakt så tidigt, att vi kunde hjälpa till att tillrättalägga butikernas planering för en rationell, säljande inredning — en sak, som kan kosta mycket pengar, om lokalen redan är färdigbyggd.

Så långt butiksvåningen, men ovanför den finns två våningar, i första hand utnyttjade som kontors- och ateljélokaler för husets butiker och andra företag. Här är det Åtvidabergs-fönstret — med persienn — som understryker husets rena arkitektoniska linjer. Med sin enkla, gedigna konstruktion, sina praktiska finesser, lätheten att hantera och putsa, utnyttjas det av ledande svenska arkitekter och har därtill vunnit en stor marknad främst i de flesta europeiska länder men också i andra världsdelar.

Köpmännens hus är alltså ett verkligt modernt, rationellt affärshus. Vi hos Åtvidabergs uppskattar det goda samarbetet och vi gläder oss åt att ha fått bidra med både Åtvidabergs-fönstret, rostfria butiksfasader och inredningar — här för de två företagen inom beklädnadsbranschen.

Köpmännens Hus, Skellefteå, ett vackert resultat av de lokala köpmännens initiativ. Husets arkitekt: Sveriges Köpmannaförbund. Arkitektkontor, Stockholm. Entreprenör: Byggnads AB Hembo, Skellefteå.

»Lindbergs DAM» har åtvidabergsinredda lokaler med inredning som säljer.

AB ÅTVIDABERGS BUTIKSINREDNINGAR

Stockholm, Kungsträdgårdsg. 20, tfn 23 75 80, Göteborg, Ö. Hamng. 16, tfn 17 24 20. Malmö, Söderg. 28, tfn »Åtvidabergs Industrier», Norrköping, Trädgårdsg. 6 B, tfn 324 11.

Åtvidabergs-fönstret utställs hos Byggtjänst, Kungsg. 32, Stockholm, och Svensk Byggnadsutställning, N. Hamng. 36, Göteborg. — Ombud över hela landet.

Åtvidabergs
FÖNSTRET
TRADE MARK

HOTELL

DK 728.5

Hotellbehovet i vårt land har under det senaste decenniet undergått avsevärda förändringar. Dessa har betingats dels av nya förhållanden inom vårt eget samhälle, dels av internationellt allmängiltiga företeelser.

Reselivet inom landet har stimulerats av den höjda levnadsstandarden och den lagstadgade semestern. Behovet såväl av vanliga resandehotell som rekreationshotell har därmed ökat. Det är emellertid inte endast en kvantitativ förändring som inträtt. Också till sin art har hotellbehovet förändrats. Semesterbyar av den typ som planerats av industrier och kooperativa organisationer är sålunda en ny företeelse och inom den vanliga hotellverksamheten har t. ex. gruppresorna skapat nya förutsättningar.

Den allmänna ökningen av betalningsförmågan har givetvis påverkat alla hotelltyper och därmed även bostadshotellen. Man behöver blott peka på Stockholms stads nya »ungkarlshotell» på söder av Havermann och Friberg. Dess standard utplånar i stort sett gränsen mellan denna hotellkategori och övriga kollektiva bostadsformer, t. ex. studenthemmen. Att hela problemet om de lätt-rörliga, ensamstående bostadsformer inte löses enbart genom tekniska och hygieniska framsteg är en annan historia. Frågan utgör sedan länge en av bostadspolitikens styvbarn. Det är i stort sett bara i industrisamhällen med problemet särskilt extremt utvecklat — t. ex. Gustavsberg — som man tagit upp det till mer allvarlig prövning.

Det internationella reselivet har ändrat karaktär under efterkrigstiden. För Sveriges del har detta betytt, att den gamla passiva turismen, som väsentligen tog sikte på landskapliga upplevelser, historiska minnesmärken etc. ersatts eller överflyglats av vad man skulle kunna kalla studieturismen. Dessa nya utländska besökare är som regel här av allmän nyfikenhet på vårt nuvarande samhälle eller för speciella studier och kontakter. De gammaldags turisterna passerade relativt snabbt de större städerna för att sedan spridas i Dalarna, fjällområdena etc. Den nya turistströmmen stannar däremot till stor del i de större städerna. Anhopningen av resande i dessa är därför mer påfallande nu än före kriget.

Den företeelse som över hela världen förändrat grundvalen för hotellbygget mer än något annat är bilismen. Medan järnvägen under mer än hundra år varit förutsättningen för hotellväsendet håller landsvägen nu på att återta sin roll från den förindustriella epoken.

Den förändrar såväl lokalisering som planering. Den karakteristiska koncentrationen av hotell till närheten av järnvägsstationen — där garageringsmöjligheterna som regel är små — måste kompletteras med hotell, som är lämpligare lokaliserade för bilisten. Men inte bara garagebehovet utan också en mängd sekundära konsekvenser beträffande t. ex. bagageförvaring etc., påverkar serviceorganisationen och planeringens detaljer.

Ännu så länge är det i huvudsak USA som utvecklat specifika former för bilhotellen. I vårt land med dess stora avstånd, trånga stadscentra och snabbt växande bilism, finns det emellertid nu ganska likartade förutsättningar såväl för ett nät av landsväghotell som för perifert belägna hotell i städerna. Hittills har det dock — med ett par undantag — inte byggts några anläggningar av detta slag. De nya behoven kan i huvudsak avläsas

genom det sätt på vilket de gamla etablissemangen kommit att utnyttjas.

Överhuvudtaget har de nya förutsättningarna för hotellbygget endast i mycket begränsad omfattning kommit till uttryck i nyanläggningar. De nya projekten existerar som regel enbart på papperet. Såväl byggnadsregleringen som svårigheten att på ett rimligt sätt förränta investeringarna i nyanläggningar har hämmat nybyggandet — trots att man som regel kan räkna med ett betydligt fullständigare utnyttjande av hotellens kapacitet än de 70 %, som förr ansågs normala. Samtidigt har ett antal stora hotell i de hårdast belastade städerna — Stockholm och Göteborg — upphört. De hotell, som kommit till i dessa städer under de sista åren har därför blivit ett ersättningsbyggnad och en komplettering av det gamla hotellbeståndet. Av de tre storstadshotell, som presenteras på de efterföljande sidorna, är det bara Malmen, som i någon mån har kommit till med sikte på nya kategorier av resande och nya former för reseliv. Grand Hotel och Park Avenue vänder sig till en sedan länge konsoliderad grupp av resande och fullföljer därmed en traditionell linje under nya tekniska förutsättningar. Detsamma gäller Hotell Lysekil, vars existens helt beror av en gammal, i sina former redan stelnad badortskultur. Dessa förhållanden avspeglar sig både i helhetsplaneringen och detaljutformningen.

Då det gäller Grand Hotels påbyggnad är emellertid den inre planeringen och detaljutformningen av relativt underordnat intresse jämfört med de stadsbyggnadsmässiga konsekvenserna. Denna påbyggnad är ett vid första ögonkastet bestickande förvandlingsnummer. Genom att den nya överbyggnaden väl följer den förutvarande arkitekturen, har arkitektens försök att ge en illusion av att ingenting hänt lyckats nära nog fullständigt. Inte förrän man låter blicken löpa runt Strömmens bebyggelse från Handelsbankens hus vid Kungsträdgården över det Bolinderska huset och fram till Nationalmuseum, märker man vad som hänt. Men då ser man också, att byggnaden definitivt har passerat den kritiska höjd, som gör att stadsbildens balans är i fara. Det är kanske inte fasadhöjden i och för sig, som är farlig. Slottet klarar utan svårighet upp den konkurrensen och Strömmens stora vattentorg mår i grunden bara väl av stadigt tilltagna väggar. Det beklagliga är att den horisontella enhetligheten — som här är väsentlig som arkitektoniskt tema — gått förlorad och knappast torde kunna återställas.

Vad som vunnits är en serie hotellrum med vidunderligt vackert läge, hög sanitär standard och utomordentligt vårdad inredning.

Att man vid planeringen och inredningen av Grands nya våningar helt anslutit sig till traditionella mönster ligger i sakens natur. Intressantare är att man valt samma linje vid organisationen och gestaltningen av Park Avenue i Göteborg. Uppdragsgivaren och arkitekten har medvetet och följdriktigt byggt ett »gammalt» hotell. Det traditionella hotellprogrammet har drivits till sin spets. Medan den generella tendensen under de sista årtiondena varit en reduktion av de spatiösa hotellhallarna, har sålunda dessa getts mycket stora mått och rik differentiering. Detta kommer att bli än mer påfallande, när anläggningen utbyggs i sin helhet. Rummens utrustning har

lika medvetet följt invanda mönster t. ex. beträffande möbelbeståndet. Detta innebär dock inte slentrianmässighet i utformningen. Tvärtom har de enskilda pjäserna — inte minst sängen — studerats med stor omsorg. Allt har sålunda gjorts, för att den resenär, som är van vid de gamla »borgerliga» hotellen, skall känna sig hemma. Han behöver inte ens sakna gjutjärnsracket i trappan eller den röda mattan i korridoren. Alla dessa invanda material och former samverkar i en utomordentligt smidig plan, som gott kan tjänstgjöra som ett paradigm för hotellplanering. I dess logik och klarhet, i det sätt, på vilken receptionsavdelning, vertikalkommunikationer och rumsgrupper samverkar ligger detta hotells arkitektoniska värde. Det är på denna rena stomme, som hela den gammalborgerliga hotellkulturens attribut brets ut som en mjuk massa. Byggnadsverket har måhända därigenom förlorat i pregnans och arkitektonisk uttrycks kraft. Men det är uppenbarligen medvetet, som arkitekten offrat dessa värden för den tempererade neutrala komfort, som eftersträvat och uppnåtts.

Organisationen och planeringen av Malmen i Stockholm har i så gott som alla avseenden utgått från motsatta tankegångar. Medan Park Avenue bygger på den personliga servicen som grundläggande för gästernas trevnad, har man i Malmen genom ett maximum av mekaniserade tjänster sökt skapa ett oberoende av personliga kontakter. Medan Park Avenue eftersträvat vad man brukar kalla »hemtrevnad», har man i Malmen sökt forma en specifik från andra bostadsformer artskild miljö. Denna ambition överensstämmer med de senaste årtiondenas allmänna tendenser på det internationella fältet.

De nyheter inom hotellplaneringen, som har betydelse för oss, kommer dock huvudsakligen från länder med jämförbar lönenivå. Vad som gjorts av eleganta och spirituella lösningar i exempelvis Sydamerika och Italien har därför i stort sett endast formellt intresse. I USA däremot med dess dyrbara arbetskraft har sedan avsevärd tid de drifts-ekonomiska aspekterna varit de kanske starkast verkande krafterna vid planeringen. Det är genom att angripa problemen och utnyttja de utländska erfarenheterna på detta plan, som man i Malmen kommit till delvis nya service- och kommunikationssystem och fått fram nya gästrumstyper. Det alternerbara enkel-dubbelrum, som gästvänigheterna i stort sett är uppbyggda av, fick inom den puritanska världen — dvs. de länder, där den enkla lösningen med en dubbelsäng anses omöjlig — sin första mer genomarbetade form i Staedler Hotel, Washington, med dess *bed-sitting room*.

Malmens rum representerar ett mognare stadium i utvecklingen av denna typ. Speciellt gäller detta möbler och övrig utrustning. Själva rumsformen har under den ekonomiska pressen blivit något tryckt. I jämförelse med Grand och Park Avenue har ju nämligen Malmen siktat på en relativt låg prisklass. Minimalösningen har här som i så många andra fall varit en nödvändighet. Bemastrandet av denna nödvändighet brukar ofta betraktas som den högsta arkitektoniska dygden. Detta förhållande får emellertid inte skymma sanningen, att det först är då man får en viss generositet i utrymme, som en smidig anpassning är möjlig. Minimalösningen blir med nödvändighet tidsbunden och kortlivad. Låt oss ta ett exempel, som ligger

nära till hands i detta sammanhang. Hur klarar ett till minimimått pressat hotellbadrum anpassningen till den omplanering och den nya utrustning, som nylonkläderna redan kommit att kräva?

Den trånga tomten har erbjudit stora svårigheter vid Malmens planering och omöjliggjort en enkelt diagrammatisk plan av Park Avenue's typ. Utrymmenas inbördes gruppering har dock blivit tillfredsställande. En smula irriterande är det emellertid att man i hallen — där alla svårigheter eller brister i ett hotells planering har en benägenhet att avslöja sig — fått en splittring mellan trappa och hissar och en kollision mellan väntplatsen framför de sistnämnda och restaurantentrén.

Genom att festvåningen förlagts till källaren, har en stor fördel vunnits, nämligen en fullständig skränfrihet. Det hade emellertid varit trevligt att tänka sig festliga lokaler, som livade upp Medborgarplatsen och Björns trädgård, speciellt som Medborgarhuset sluter sig så snålt utåt. Det torde också ha varit lika möjligt att förlägga hotellrum som festlokaler till källarplanen. I detta fall är dock den gruppering, som lokalerna fått konsekventare.

I gestaltningshänseende erbjuder läget i underjorden speciella möjligheter. I foajén och röda salongen har dessa tillvaratagits. Den senare verkar i sin *sacrala l'art nouveau* stil på ett fascinerande och besynnerligt sätt bergakungens sal är 1910. Det mindre övertygande intrycket av övriga festsalar och rum beror till stor del på odeciderade rumssammanhang men säkerligen också på att man gjort det fruktlösa försöket att övervinna källarkaraktern.

Inte bara i dessa utrymmen utan i hela hotellet har uppbådet av konstnärlig medverkan varit stor. Detta har krävt speciellt mycket av den sammanhållande, syntetiserande kraften. Här har det brustit. Man känner spänningen mellan motsatta eller osammanhängande ambitioner. Resultatet har blivit en stundom förvirrande bild, en mekanisk anhopning snarare än en meningsfull samordning av konstverk. Därför gör hallens inredning med enbart bruksföremål ett välgörande intryck. Tillsammans med restaurantavdelningen bildar den en ensemble av mera entydig verkan. Den ganska rika utsmyckningen i matsalarna och de genomstuderade inredningsföremålen utgör integrerande och konsekventa delar av en helhet. Speciellt baren och bakfickan fogar sig som ett välkommet tillskott till det lilla förrådet av verkligt goda restauranginteriörer i Stockholm.

Vad utformningen av byggnadskroppens yttre beträffar är det meningslöst att utöka den diskussion om »fasadmåleri», som på ett så beklämmande sätt åskådliggjort hur vi kommit på sidan om väsentliga arkitektoniska problemställningar. Trianglarna på Malmen och fönsterluckorna på Grand Hotel är lika intressanta eller ointressanta som arkitektoniska element. De förmår inte ändra något i de volymer, som bestämmer byggnadernas verkan i stadsbilden. Av större intresse är faktiskt Malmens förläggning ur gatulivets synpunkt. Söder är de starka kontrasternas stadsdel. Det präglas ännu inte helt av det svenska »lagom». Utan tvekan bidrar Malmens tillkomst och anslutning till gatan ytterligare till att framhäva dessa stimulerande spänningar.

Sven Silow

Påbyggnad av
GRAND HÔTEL
i Stockholm

Av arkitekter SAR Ivar och Anders Tengbom

Omdaning av en byggnad med så ömtåligt läge i ett berömt stadsparti som Grand Hôtel framstår som ett svårbemästrat problem, som den ansvarige arkitekten nalkas med både spänning och ängslan.

Ett flertal ombyggnader ha företagits sedan den ursprungliga byggnaden stod färdig 1874. Denna var uppförd efter ritningar av ark. A Kumlien i en stil som då var på modet och som väl skulle kunna kallas »fransk hotellstil». Med sin lugna rytm och väl avvägda arkitektur passade den väl in i den dåtida stadsbilden, där den

Trapphallen med vävd tapet av Lars Gynning. Foto: S. Sundahl.

DK 728.51 (487.1)

säkerligen varit förtjänt av att bevaras. Men säg mig en fröjd som varar beständigt. Redan efter 25 år, 1899, var man färdig med en genomgripande ombyggnad, där den lugna fasaden helt omdanats och smyckats med ett flertal stora och små gavlar. Arkitekt var Ture Stenberg i samarbete med Ludvig Peterson.

Det går hastigt i vår tid med smakförskjutningen inom arkitekturen — 25 år tycks vara en vanlig tidsperiod. Ungefär så lång tid tog det nämligen tills nästa utvidgning och ombyggnad skedde. Den stod färdig 1926, med undertecknad som arkitekt. Fasaden i en förenklad utformning blev också beskörd sin 25-årsperiod. Och så

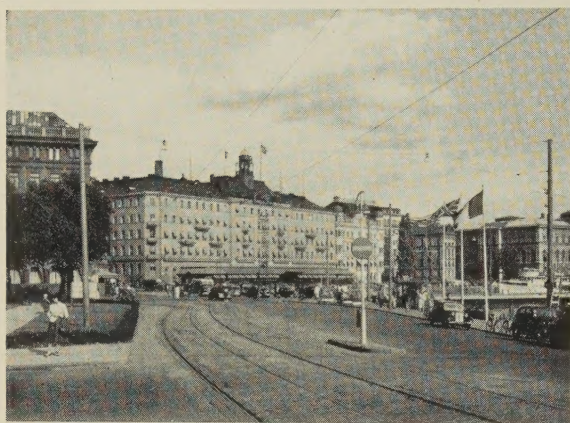
(Forts. sid. 182)

Grand Hôtel 1874. Ark. A. Kumlien.

Grand Hôtel 1899. Ark. T. Stenberg.

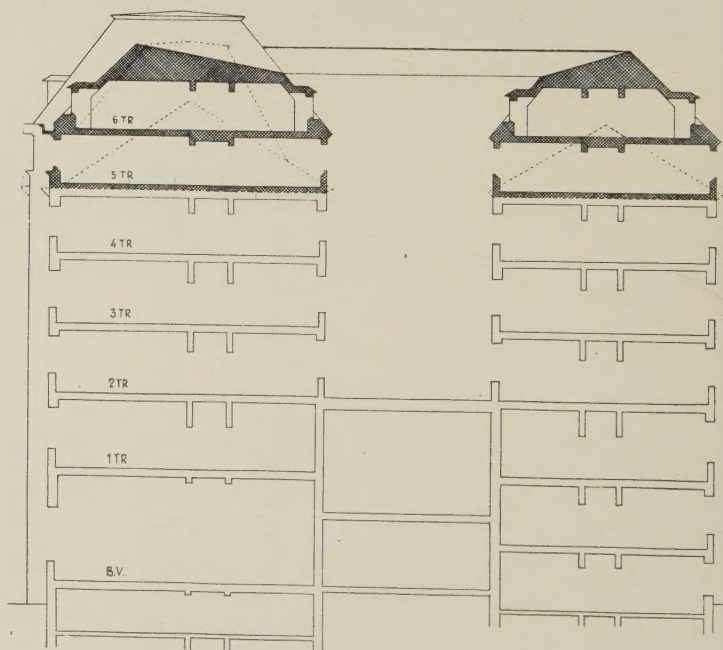

Grand Hôtel 1926. Ark. Ivar Tengbom. Foto: Bergne.

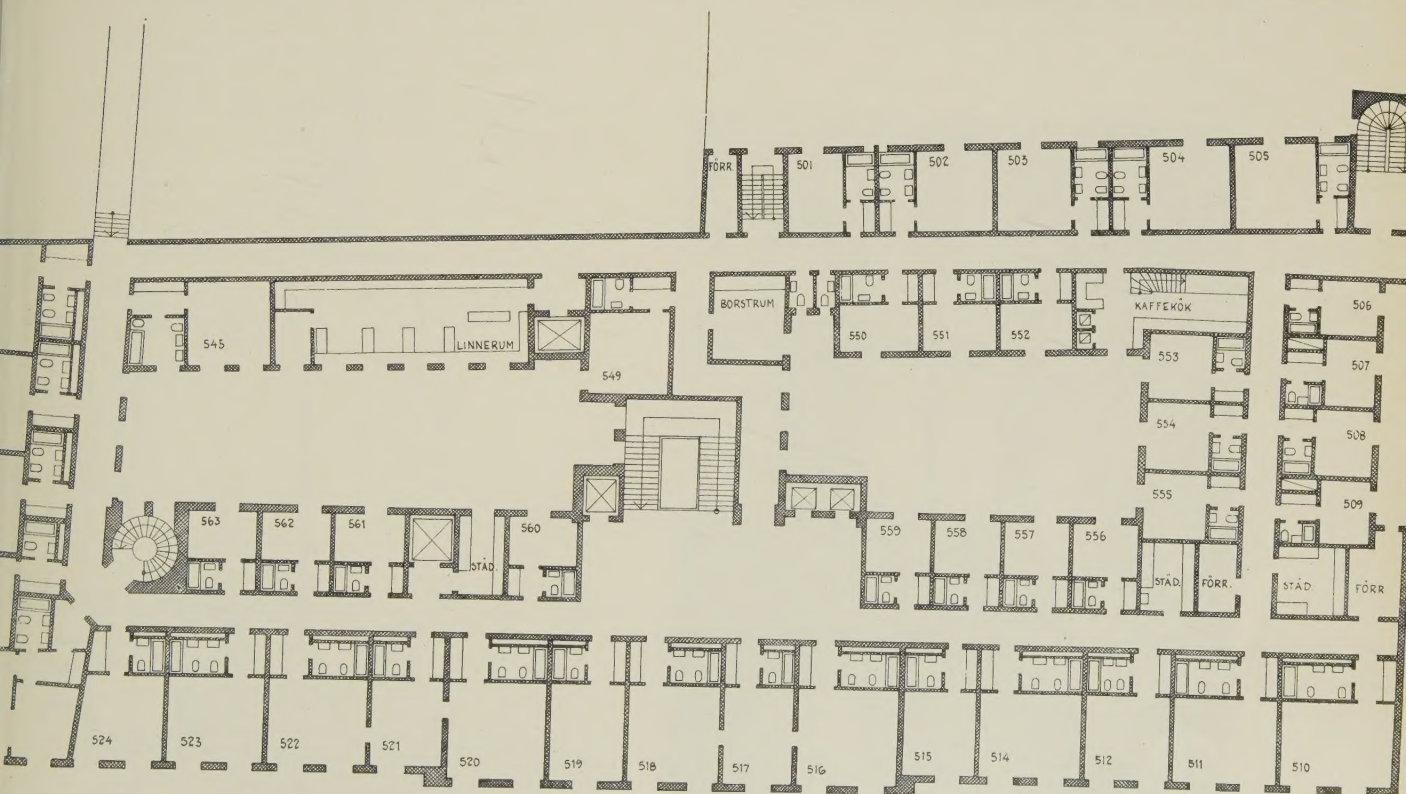

Grand Hôtel 1952. Ark. Ivar och Anders Tengbom. Foto: Bergne.

Sektion av Grand Hôtel. De heldragna och skrafferade partierna visar nuvarande utseende. Den prickade linjen anger sektionen före senaste påbyggnaden. På motsäende sida plan av våningen 5 tr. upp samt hotellet sett från Logårdstrappan efter ombyggnaden. Foto: L. af Petersens.

— PÅBYGGNAD
- - - FÖRUTVARANDE TAKPROFIL

(Forts. fr. sid. 179)

kom den nu färdiga om- och påbyggnaden. Den föregicks av flera års utredningar och försök. Ett framlagt förslag visade en lösning med två indragna våningar enligt tidens sed. Denna väg visade sig emellertid icke framkomlig. Jag blev ombedd att göra ett försök och fick sålunda tillfälle att fortsätta där jag slutade 1926, nu i samarbete med arkitekt Anders Tengbom.

Förslaget innebar påbyggnad med en låg våning samt inredd takvåning, medförande en höjning av taknockslinjen med 1,6 m på mittpartiet och 2,6 m på sidolängorna. Denna modesta höjning ansågs icke nämnvärt kunna störa den invanda stadsbilden, om byggnadens siluett för övrigt bibehölls i huvudsak oförändrad. Meningen var också att bevara takryttaren i dåvarande form, vilket på grund av dess ålder och skröplighet emellertid icke lät sig göra. Den fick en ersättare i stramare form. Sedan förslaget antagits blev det efter hörande av olika myndigheter också fastställt.

Men om uppgiften erbjöd svåra problem ur estetisk synpunkt voro de tekniska och organisatoriska inte mindre. Byggnadsstommen hade redan genom de två ombyggnaderna blivit utsatt för starka påfrestningar. Skulle den stå ut med ännu en? Skulle inte påkänningarna bli för stora på grund, murverk och pelare genom den nya stora belastningen? På vissa punkter visade sig förstärkningar nödvändiga. Numera torde bärigheten i de äldre konstruktionerna vara till fullo utnyttjad. Tyréns Konsulterande Ingeniörsbyrå har på ett skickligt sätt genomfört beräkningar, undersökningar och teknisk kontroll. Arbetet har försvärats genom brandmyndigheternas högt ställda fordringar på brandsäkerhet och brandskydd, vilka sträckt sig ända upp till uppbärningen av tornkroppen.

De nya våningarna inrymma endast resanderum, alla med bad, förutom naturligtvis utrymmen för personal och service samt en del ekonomi- och förrädslokaler. Genom

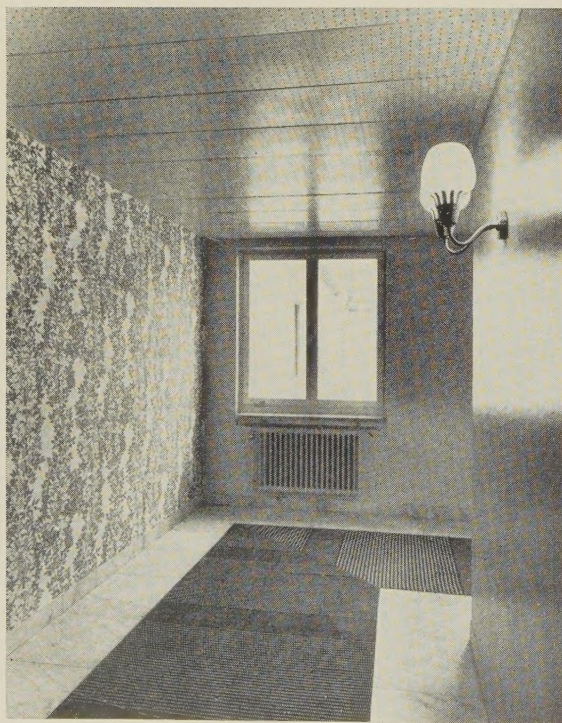
påbyggnaden har erhållits ett sjuttital rum med 100 bäddar. Plandispositionen framgår av här återgivna plan över våningen 5 tr. Den gamla byggnadens kommunikations- och ledningssystem har naturligtvis varit bestämda för planlösningen. Samarbetandet av gamla och nya ledningssystem och inarbetandet av nya tekniska anordningar för hygien, säkerhet och bekvämlighet har medfört svårigheter.

Det påfrestande utredningsarbetet har på berömligt sätt skötts av de tillkallade experterna, *Karl G Eklunds Ingeniörsbyrå* för värme och sanitet, *Elektriska Prövningsanstalten* för elektrisk svag- och starkström. Härvid har hotellets maskinmästare, hr *Olof Olsson*, varit till ovärderlig hjälp och nytta. För den tekniska utrustningen har givetvis tagits i anspråk alla de hjälpmedel, som i vår tid stå till buds, för att öka bekvämligheten och underlätta en tillfredsställande service.

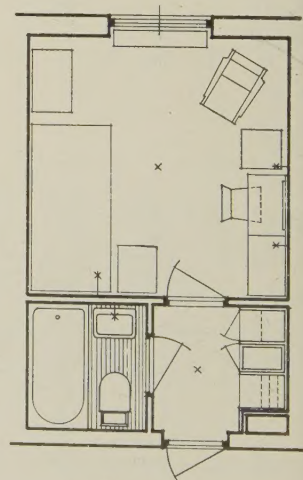
Vid inredningen av resanderum och allmänna lokaler har jag samarbetat med arkitekt *Carl-Axel Acking*, som haft uppdraget som arkitekt för möblering och därtill hänförlig utrustning.

Genomförandet av en sådan här omfattande på- och ombyggnad medan samtidigt hotellrörelsen bedrivs i full utsträckning måste bli en mycket komplicerad uppgift både för hotellets och byggets ledning. Genom gott samarbete har det gått bra. Båda parterna ha klarat svårigheterna fint och på en, med hänsyn till arbetenas komplicerade art, kort tid. Byggmästare ha varit ingenjörerna *Anders Hansson* och *Axel Hööglund*, med den förre som trygg chef på byggnadsplatsen och vid dennes sida den påpasslige och pålitlige verkmästaren *Hans Hansson*. Som kontrollant på byggnadsplatsen och förmedlare mellan de olika entreprenörerna har fungerat ingenjör *Elvir Mårtensson*. Medarbetare på arkitektkontoret och förbindelseman med bygget har varit ingenjör *Jan Parck*.

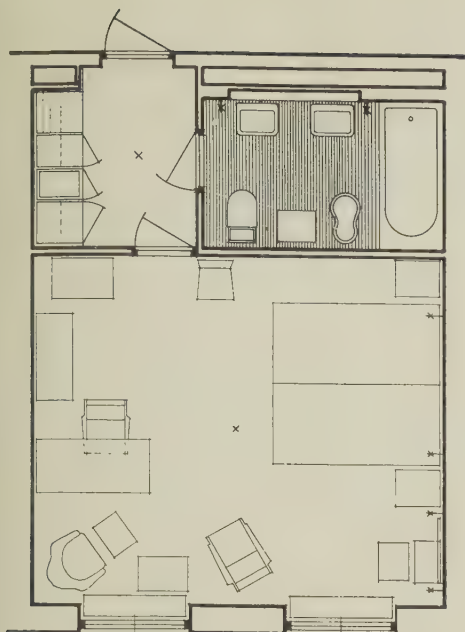
Ivar Tengbom

Korridor i våningen 5 tr. upp med försänkt matta. Foto: S. Sundahl.

Plan av enkelrum. Skala 1 : 100.

Plan av dubbelrum. Skala 1 : 100.

INREDNINGEN AV GRAND HÔTELS PÅBYGGNAD

Av arkitekt SAR Carl-Axel Acking

DK 728.51 (487.1)

Vid Grand Hôtels påbyggnad har något principiellt nytt i fråga om inredning och möblering icke eftersträfvats och heller icke motiverats av hotellets organisation.

I de nya våningarna finns två hörndubletter med salong och sovrum samt två sviter ordnade så att till vardera hör en salong kombinerbar med ett eller två dubbelrum på ömse sidor därom.

Salongen kan även uthyras separat och innehåller en från ett väggparti utfällbar säng. I detta väggparti som är av mahogny och har fyllningar beklädda med rottingmatta finns även garderob med spegel och toalettbord, skrivfack, barskåp och lådor för förvaring av kläder o dyl. Salongen har försetts med heltäckande matta och ovanpå denna har vid soffgruppen placerats en ryd.

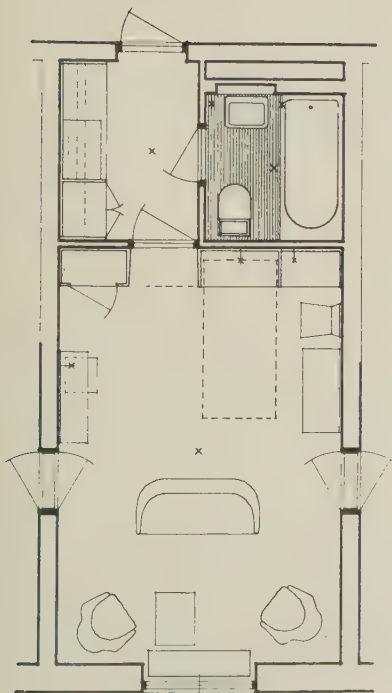
Förutom dubletter och sviter finns 31 enkelrum och 27 dubbelrum i de nya våningarna. Fyra av enkelrummen kan även disponeras som dubbelrum genom att till inredningen hör en soffa med nedfällbar bädd. Totala antalet bäddar i påbyggnaden utgör 100 st.

I våning 5 tr. är gästrumsgolven belagda med parkett som plastbehandlats och i våning 6 tr. har valts en ljusgrå enfärgad linoleum som golvmaterial. I samtliga rum har väggarna vävspänts och målats med matt oljefärg.

Möblerna är av teak med undantag för stolar, taburetter och skrivstolar, som är av björk och är ljust grålackerade.

Textilier har levererats av NK:s Textilkammare, Handarbetets vänner, Alice Lund, Svenskt Tenn och Reinius. De av Astrid Sampe komponerade nöthårsmattorna för gästrummen har levererats av NK liksom de av Viola Gråsten komponerade ryorna. Ryor och nöthårsmattor komponerade av Marianne Richter har levererats av AB Märta Måås-Fjetterström och korridor- och trappmatta har tillverkats i England efter mina skisser och levererats av Ringström & Kahn.

Armatur har levererats av Ateljé Lyktan, Svenskt Tenn, Asea och Bergboms. Samtliga möbler och fast inredning har utförts av AB Svenska Möbelfabrikerna, Bodafors, efter mina ritningar. Arkitekt har varit Carl-Axel Acking och mina medarbetare inredningsarkitekterna Vava Aberg, Erik Karlström och Lars-Erik Ljunglöf.

Plan av salong i en av sviterna. Salongen är kombinerbar med ett eller två dubbelrum men kan även uthyras som enkelrum. Skåpvägen innehåller en nedfällbar säng. Skala 1 : 100.

T. v. dubbelrum, salong med anslutet dubbelrum, och skåpparti i salong. Nedan väskpall och byrå. Fotos: S. Sundahl.

På motstående sida:
Fällsäng i salongernas skåpparti. Material:
mahogny och rottingmatta. Golvet täckt med grå
smalrandig velourmatta.

HOTELL MALMEN

i Stockholm

Av arkitekt SAR Georg Varhelyi

DK 728.51 (487.1)

Stockholms Stadsfullmäktige tillsatte för utredning av hotellförhållandena i staden en kommitté, vars betänkande framlades år 1944. Förslaget gick ut på

att kommunen skulle medverka till undanröjandet av brister inom stadens hotellbestånd,

att stadens stöd till hotellverksamheten borde lämnas efter de riktlinjer, som gälla för det av staden understödda bostadsbyggandet.

För ändamålet bildades i analogi med de kommunala bostadsbolagen AB Kommunalhotell. Stadens, dvs. skattebetalarnas risktagande består i att den har gett hundra procentig borgen åt det kommunala bolaget vid dess upplåning av medel för bygget. Någon subvention är det däremot ingen fråga om.

Planeringsarbetet påbörjades år 1947, sprängningsarbetet den 1 november 1948. Byggmästaren fick tillträde till gropan omkring jul 1949, sensommaren 1951 togs anläggningen successivt i bruk.

Tomten har direkt förbindelse med tunnelbanan, vilken när Munkbroleden blir klar om några år, kommer att föra gästerna till och från Centralen på 5 minuter. Dess yta är 1775 m².

Ca 1/3 av byggnadsvolymen är belägen under mark.

Stommen är en monolitisk betongkonstruktion i huvudsak bestående av tvärstående betonglameller som samtidigt är skiljeväggar mellan vartannat gästrum. Övriga väggar är antingen sammansatta trä- eller plattväggar.

I undervåningarna övergår betongskivorna i ramar med pelare under fasad. Dessa ramar möjliggör att bankettsal, matsalar och butiker är fria från andra bärande vertikala delar, än de som bär ytterväggarna. Takvåningen — med kontorslokaler — är helgjutet i betong. Ytterväggarna består av 17,5 cm betong med 12,5 cm lättbetong utvändigt. Bjälklagen är korsarmerade massivplattor med 5 cm mineralullsmattor samt 5 cm betong under golvbeläggning. Ljudisoleringsvärdet har för rumsskiljande väggar och mellanbjälklag beräknats till 50—55 db.

Hotellvåningarna innehåller 288 gästrum med 450 bäddar, varigenom Stockholm tillföres 170 000 gästnätter per år.

Varje hotellvåning innehåller något över 40 uthyrbara enheter, motsvarande 2 hela stödområden. 24 enheter består av skilda dagrum-sovrum. Rumsinredningen har studerats i provrum av naturlig storlek. Stor omsorg har lagts ned på studiet av den tekniska utrustningen.

Rummen har ute- och innemarkeringar, som har utarbetats av oss enbart för detta ändamål. I varje gästrum finnes en radioapparat för fyra valfria program, varav ett från hotellets egen underhållningsavdelning.

Det gamla systemet med ljussignal och ringledning har ersatts med telefonförbindelse mellan samtliga gästrum och rumsservice, — en central, där gästerna kan beställa och få önskade upplysningar.

Snabbtelefon förbinder rumsservicen med serveringsrum i hotellvåningarna. Snabbtelefonen är kombinerad med små bärbara högtalare, vilka anslutas av städerskan under städning i respektive gästrum, så att servicepersonalen kan komma i omedelbar kontakt med henne. Vidare finns ytterligare snabbtelefonförbindelse mellan rumsservicen och hotellets administrativa lokaler.

Automatisk väckarklocka finns på varje rum, så att gästen — utan mellanhänder — kan inställa sin väckarklocka på önskad tid. Genom kontrollampor övervakar servicepersonalen att gästen verkligen hört signalen. Härigenom avlastas personalen ett drygt arbete under rusningstid och hotellet ett ansvar.

Ca 30 % av hela omsättningen (frånräknad sprit- och vinförsäljning) i ett hotell- och restaurantföretag går till personalkostnaderna. En av hotellplaneringens uppgifter är att samverka med organisationsplanen för att nedbringa denna utgiftspost. Avsevärda investeringar i maskinell utrustning och transportmedel, i samverkan med avancerat tal- och skriftkommunikationssystem är därför väl-motiverade.

Städerskornas arbete underlättas med specialkonstruerad städvagn, med plats för dammsugare, rengöringsverktyg, tvättkläder, rent linne, vaser, papper m. m.

Tvättkläder räknas och plomberas i resp. våning. Samtliga över- och undervåningar har schaktförbindelse till tvättsäckstört.

Tvättfrågan har ägnats mycket omfattande utredningar. Det har visat sig vara ekonomiskt fördelaktigt att lämna bort tvätten. Bastu finns i Forsgrenska badet. Den eljest ekonomiskt så svårbemästrade garagefrågan löstes genom samarbete med närbeläget garage.

Från hotellhallen har man direkt kontakt med tunnelbanan, med restaurangen samt med komplementbutiker, tidningar, tobak, banklokal, frisérsalonger, konfektyrbutik, herr- och damekipering m. m.

Kökslokalerna har förhållandevis liten golvyta ca 330 kvm i bottenvåningens plan. Anläggningen kan dock betjäna festvåningen, med upp till 600 gäster (genom ett replikök i festvåningens plan) samt restaurangen med 225 platser. Valvkonstruktionen över köket som stöder sig på gårdsfasaderna, medförde att inget vertikalstöd försvårade köksplaneringen. Inredningen är utförd i rostfritt, teak resp. bok samt underhållsfritt plastmaterial på furustomme. Målning förekommer ej i kökssnickeri.

Efter omfattande utredningar valdes gasspis till varmköket (hållyta ca 6 m²). Gaseldad salamander, elektriskt stekbord och dito stekskåp samt infragrill kompletterar varmkökets utrustning. Kokgrytorna betjänas med ånga. Konditoriet är »tvåmansbageri» med elektrisk bakugn. Kallskänken har särskild kylutrustning.

Kaffeköket har utformats till frukostkök. Det kan betjänas under morgontimmar, oberoende av kökets övriga delar.

I andra våningen under gatunivån är hotellets festlokaler belägna. Samtliga lokaler kunna sättas i förbindelse med varandra. Utom kökslokalerna och matsal

På motstående sida: Festvåningens kapprum med räcke av Palle Pernevi. Foto: A. Wahlberg.

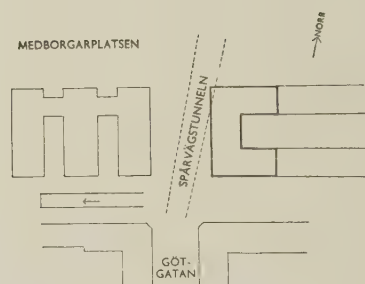
stälde dessa utrymmen de största kraven på ventilationsanläggningen. Denna är relativt decentraliserad. Det finns installerat 24 luftkonditioneringsaggregat med en sammanlagd kapacitet av 100 000 m³ per timme. Utom denna utrustning finns i publika lokaler särskilt aggregat för snabb genomvädring.

Malsalen är försedd med fullvärdigt biografmaskinrum för film, skioptikon- och balloptikonvisning. Projektionsduk och högtalaranordningar är av biografkvalitet. Liten scen med ridå i glastyg, strålkastare med färgskivor, infälld bar för förfriskningar m. m. och kontrolltablå för regissör — hovmästare kompletterar bankettsalens utrustning.

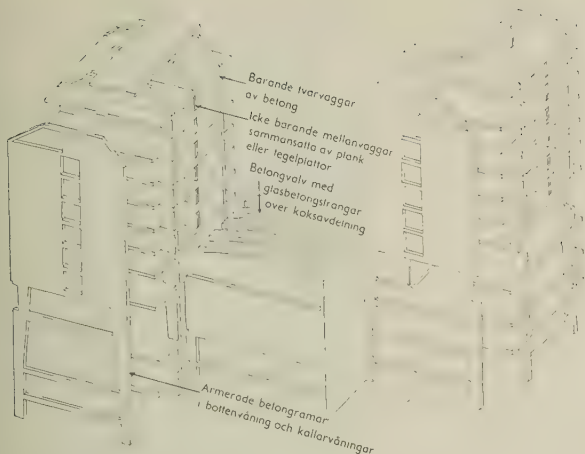
Denna sal är f. ö. konstruerad som en vibrationsfri studio inbäddad i kork och friarbetad från tunnelbanans konstruktion till skydd mot ljudstörningar från tunneltåg, som vid inbromsning kan alstra upp till 100 db.

I plan med festvåningen finns replikök med värme-, kyl- och diskutrustning.

Tre respektive fyra våningar under gatan finns värmecentralen, som består av tre varmvattenpannor med sammanlagd eldyta av 180 m². Pannorna eldas f. n. med olja, men anläggningen är utformad så att övergång till eldning med fossila bränslen kan ske omedelbart. Tipping av bränsle sker inomhus i gatans plan. Blandnings-

Hotellet sett från Medborgarplatsen. Foto: I. Holm. Därunder situationsplan som visar byggnadens läge i förhållande till tunnelbanan.

Schematisk framställning av byggnadens konstruktionssystem.

ventilerna i värmeledningen och luftkonditioneringsaggregaten samarbeta automatiskt.

Centraluranläggning, reservbelysningsaggregat, centralradio, pumprum, skyddsrum samt övriga tekniska komplement rymmas i dessa våningar, förutom centralförråd och personalens omklädningsrum — de sistnämnda kanske något mera kärleksfullt behandlade än allmänt brukligt. Samtliga centralförråd är inredda med monterbara hyllställningar och flyttbara hyllor.

Samtliga våningar under mark är försedda med sprinkleranläggning. Alla dolda utrymmen, trummor, hissar m. m. i dessa är fullständigt sprinklade, trots omfattande brandsektionering.

Undervåningarnas låga takhöjder torde bidra till ett effektivt sprinklerskydd.

Medverkande vid byggnadsföretaget har bl. a. varit följande:

Byggherre: *AB Kommunalhotell*. Byggherrens ombud: *HSB*, Hyresgäst för hotell- och restaurant: *Reso*.

Kontrollant och platschef: *Lennart Bogestedt*.

Statiska konstruktioner: *HSB*.

Värme-, ventilations- och sanitetsanläggningarna: *HSB*
Konsulterande för elektrisk installation: *Gösta Sjölanders Konsulterande Ingenjörbyrå*.

Konsulterande för kylteknisk installation: *Herman Eklund*.

Ljudisolerings- och akustiska problem: *Gunnar Heimburger* och *J H Sager*.

Putstekniska råd: *Sven Nycander*.

Resos förtroendeman och köksteknisk rådgivare: *Seth Torne*.

Samtliga möbler och flertalet inredningar: *Carl-Axel Acking*.

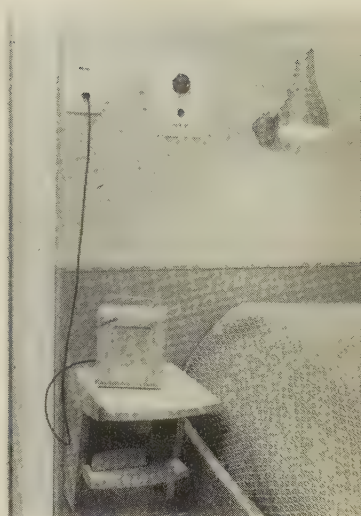
Utöver vad som redovisas i samband med inredningen har följande konstnärliga medverkan förekommit:

Bengt Arkö har utfört väggkomposition i veloursprutning i Klubbrumsfoajen, samt medverkat vid fasadens färgsättning, *Bengt Sjögren* har gjort en stenmosaik i trappan. *Allan Runefelt* och *Sten Ericson* har utfört fristående skulpturer i brons. *Randi Fischer* och *Olle Gill* har samarbetat vid dekorerings av Blå galleriets långa, brutna vägg, utförd i olja samt vid färgkompositionen och fonddekorerings i gästrumskorridorer. Fonddekorationerna har utförts i limfärg. *Palle Pernevi* har modellerat fasadens räcken. *Arne Jones* utför skulptural dekoration för hotellentrén. Den skall drivas i koppar.

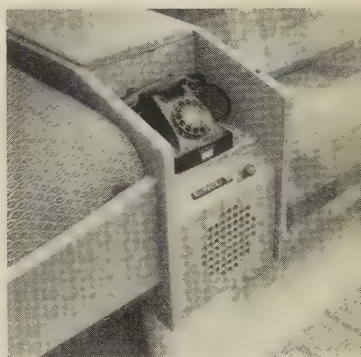
Bland ett femtontal egna medhjälpare vill jag i första hand nämna *Jörgen Jacobsen* och *Bo Wennström*.

Närmare 26 000 arbetstimmar har mitt kontor använt för uppgiften, varav ca 7 000 till utredningsarbetet.

Sängbord med städerskans snabbtelefon inkopplad till rumsservicen och den automatiska väckarklockan bredvid lampen. Foto: *Hernried*.

I sänghursens telefon och radio. Foto: *Hernried*.

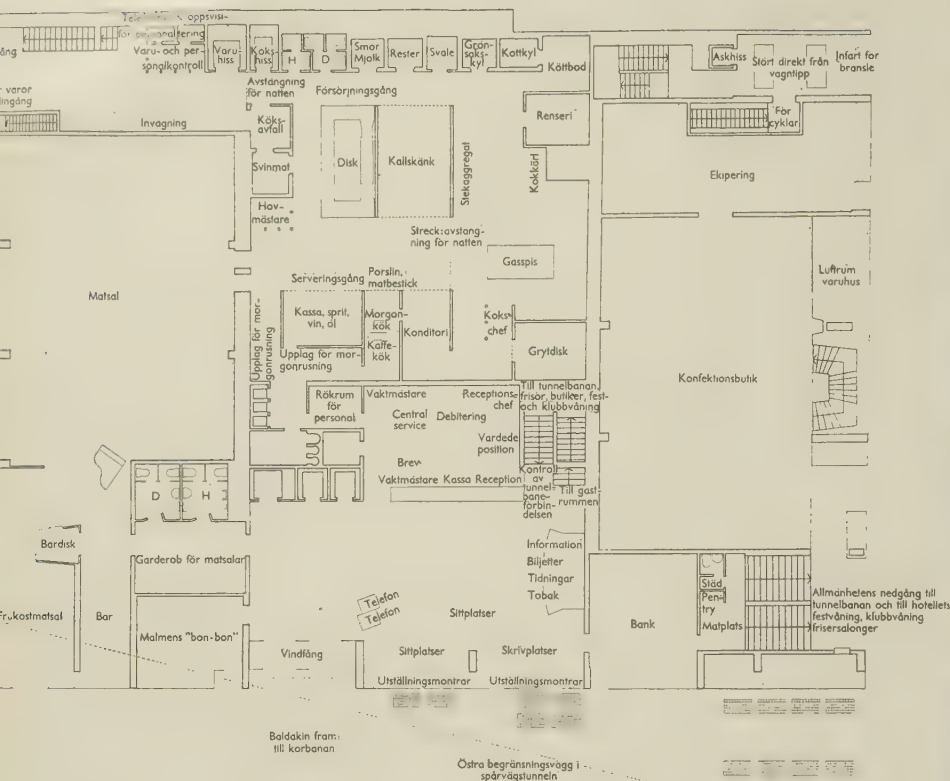

Servicecentralen. Foto: *Hernried*.

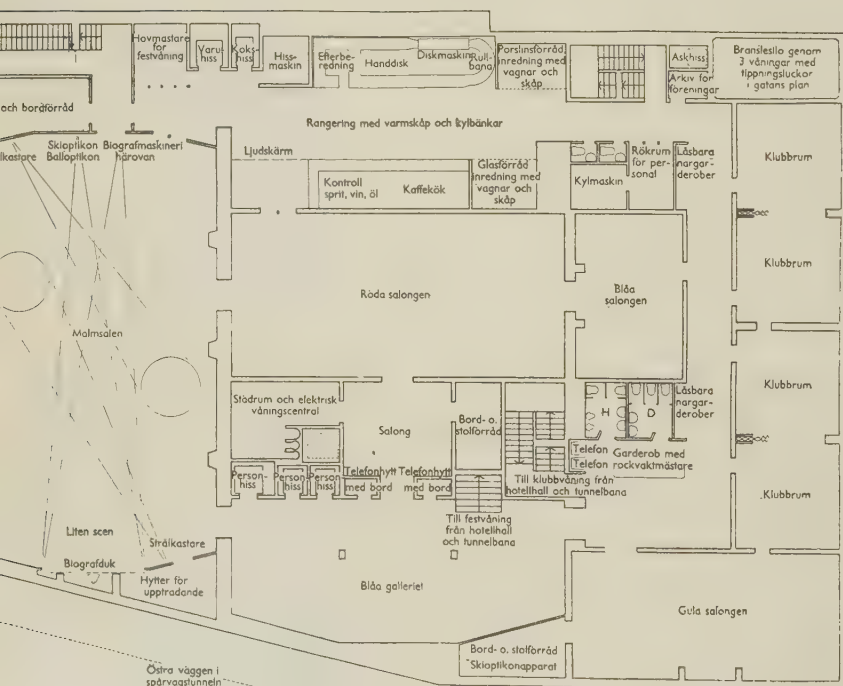

Stådvagn. Foto: *I. Holm*.

Bottenplan. Skala 1 : 400.

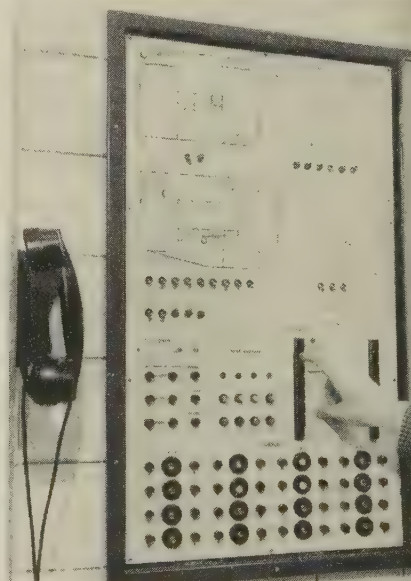
Festvåningsplan. Skala 1 : 400.

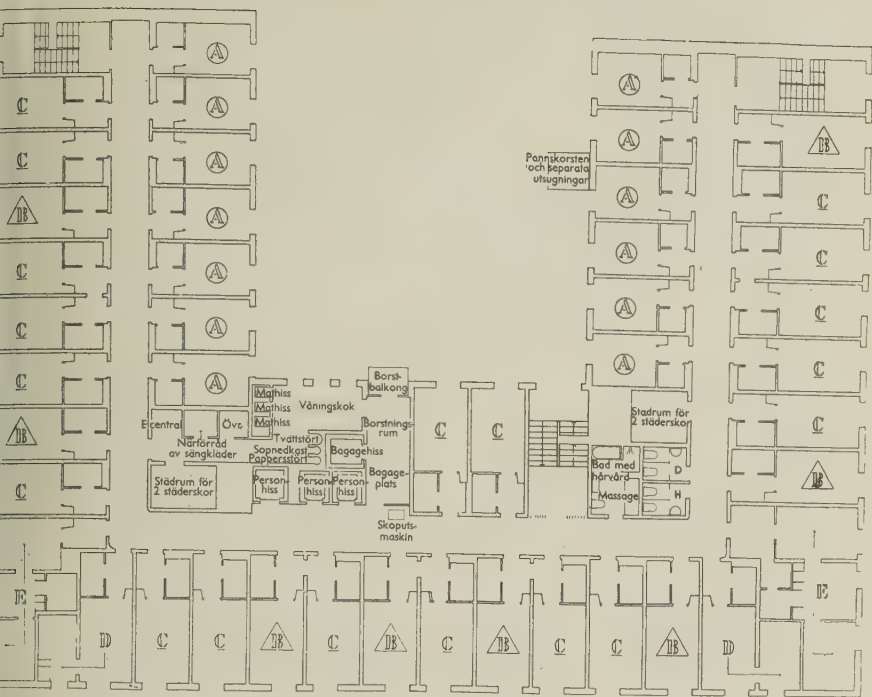
Portier. Foto: Hernried.

Reception. Foto: Hernried.

Strömbrytartavla för festvåningen. Foto: Hernried.

Hotellplan. Skala 1 : 400

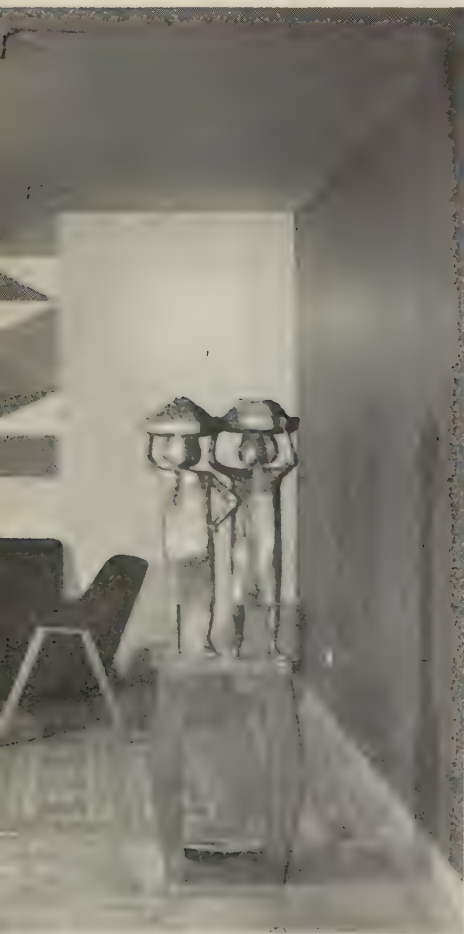
Huvudentrén vid Gölgatan. Foto: Hernried.

Överst malmsalen med reliefer av Elis Eriks-
son. Foto: Hernried.

Nedan t. v. klubbrumsfoajén med skulptur
av Allan Runefelt och väggdekor av Bengt
Arkö. Foto: Hernried.

Nedan t. h. Röda salongen med väggmålning
av Alf Munthe. Foto: K. Bernhard.

HOTELL MALMENS INREDNING

Av arkitekt SAR Carl-Axel Acking

Eftersom behovet av dubbelrum är stort på sommaren medan efterfrågan på enkelrum dominerar under den övriga delen av året, har man inom hotellbranschen alltid haft svårt att rätt avväga proportionen mellan de två rumstyperna. Resultatet har blivit, att ensamma gäster rätt ofta blivit hänvisade att bebo ett rum, vars möblering dominerar av två stora sängar. Svårigheten att göra ett sådant rum trivsamt för en person är betydande. Av detta skäl har man på Malmen resolut slopat det traditionella dubbelrummet och inrett ett stort antal rum så, att de efter de skiftande behoven kan disponeras av en eller två personer. Varje rum av denna typ har utrustats med en ordinär säng och en soffa i vars ryggstöd ytterligare en bädd finnes färdig. Med ett handgrepp åstadkommer man förändringen till dubbelrum och de båda bäddarna är av exakt samma bekvämlighetsgrad. Förutom denna rumstyp, som finnes i 158 exemplar, förekommer 67 st rum av en mindre typ, som icke kan förändras utan är ett renodlat enkelrum. Ett antal dubletter och trippletter ger möjlighet att hårbärgera familjer eller personer, som har behov av arbetsrum eller utrymme för konferenser eller sällskaplig samvaro. Dubbletterna har i regel en salong med bäddsoffa och ett mindre sovrum för en person. Trippletterna har salong, ett tvåbädds- och ett enbäddsrum.

För att rummen skall bli bekväma och trivsamma för gästen, måste de också för personalen vara trivsamma att arbeta i, lättstädade och okomplicerade. Detta har varit en grundtanke vid inredningsarbetet. Allt för många flyttbara möbler med en mängd ben skapar onödigt arbete vid städning. I ett normalt dubbelrum har möblerna 44—48 ben, kring vilka golvrengöringen skall ske. Antingen blir det en mängd förflyttningar av möbler fram och tillbaka eller också blir golvet mindre väl rengjort. I Malmens dubbelrum har möblerna 13 ben, vilket betyder att städerskan slipper bekymra sig om det övriga trettiofem ben per rum. De möbler, man ansett sig kunna fixera, har fästs vid väggarna med i byggnadsstommen ingjutna beslag. Golven är belagda med linoleum och väggarna vävspända och oljemålade med matt yta.

Genom de experiment, som gjorts i uppbyggda provrum i naturlig storlek, har det visat sig lämpligt med hänsyn till rummets proportioner att ha en mörkare och mera mättad färg på kortväggarna. Rummet har härigenom kommit att se bredare och mindre långsmalt ut. Den risk för bländning från fönstret, som annars befaras vid sådan färgfördelning, har eliminerats tack vare fönstrets asymmetriska placering och genom gardinvalet. I de rum, som kunnat få extra låg fönsterbröstning har resultatet blivit bäst. En annan åtgärd för att optiskt förbättra rummets proportioner är att mattan givits en mönstring med ränder tvärs över rummet men uppdelats i två olika hälften med olika färgsättning och mönster. Av praktiska skäl har de sålunda erhållna två mattorna vävts i ett stycke. De blir härigenom stadigt liggande på rätt plats och dammsugningen underlättas.

Gästrummens färgsättning har avsiktligt gjorts ganska prononcerad. En neutral prägel har icke eftersträfvats,

eftersom jag anser, att en tillfällig bostad som ett hotellrum bör ta färgen till hjälp, för att ge gästen stimulans och omväxling. Ett ytterligare led häri är att rummen försetts med konstverk av företrädesvis yngre nu levande konstnärer.

Möblerna såväl som dörrarna har utförts av ångbasad rödbok. Textilierna, som genomgående är av hög kvalitet och i allmänhet handvävda, har valts i relativt mörka färger, för att man skall undvika det nedsjaskade intryck, som alltför ljusa tyger ofta efter ganska kort tids bruk ger. Stockholms Läns och Stads Hemslojd har bl. a. levererat hampatyger, som har en mycket tålig yta, något påminnande om tageltyg men med en livligare och grövre karaktär. Bland övriga textilleverantörer kan nämnas Handarbetets Vänner, Svensk Hemslojd, NK:s Textilkammare, Svenskt Tenn och Elsa Gullberg. Samtliga gästrumsmattor ha levererats av NK och äro komponerade av *Viola Gråsten*.

Armaturen i gästrummen är av lackerad plåt, utformad och placerad så att rummet skall få icke alltför jämn belysning utan en växling mellan skuggor, halvskuggor och ljus och därmed en rogivande och vänlig karaktär, bruten av mera verksamhetsbetonad klarhet vid arbetsplats och läslampor. Dubbletter och trippletter har mera variation i belysningen och vissa ljuspunkter har här skärmar av textil och plastmaterial.

Hotellhallens möblering inskränker sig till nödvändiga sitt- och skrivplatser, informations- och försäljningsdisk samt ett par tvillinghytter för telefonering. Dessa har gjorts i glas med teakstomme. I stället för konstnärlig utsmyckning på väggarna har montrar anordnats, vari svenskt konsthantverk och konstindustri presenteras.

Vid inredning av restaurangen har min tanke varit, att en ganska mörk färgställning skulle ge större förutsättningar för trivsel. En viss växling i material och ytindelningar har eftersträfvats. Belysningens anordnande avser också att skänka ett spel mellan belyst och obelyst från vitaste vitt till mörkaste svart. Även materialmotsättningar hårt och mjukt har begagnats för att ge växlande sinnesintryck. Skulptören *Robert Nilsson* har fantasifullt skurit en genombruten skärmvägg i teak mellan matsalarna som avser att samtidigt skilja och förena dessa, och textilkonstnärinnorna *Marianne Richter* och *Gunilla Lagerbielke* har med färgrika detaljer smyckat väggarna, den förra med en tupp och en höna i applikation och den senare med i glastyg utförda s. k. ryssvävar, som bildar detaljer i panelens mönstring.

I festvåningen, som är belägen helt under mark, gällde det att få bort källarkaraktern och berika de, genom frånvaron av fönster, stora och tomma väggarna för att ge lokalerna festlig prägel. Belysningen och färgen spelar därvid en stor roll. För klubbbrummen och salongerna, som är de intimaste rummen, har jag komponerat armaturer med kristallglasprismor och speglar varigenom ljuset brytes och får en rikare fasettering.

Röda Salongen har en kalkmålning al secco på väggarna av konstnären *Alf Munthe* och Malmsalen har polykroma stuckreliefer av skulptören *Elis Eriksson*.

Stora galleriets blå vägg har dekorerats av konstnären *Olle Gill*, väggarna i klubbrummen av *Alften Siedhoff* och i Folkungasalen av *Sten Hage*. I förrummet till Röda Salongen har fyra speglar skurits i trä av *Ivan Jacobsson*, i blå salongen domineras ena väggen av en bonad av *Viveca Claesson Lindberg*. Skulptören *Palle Pernevi* har modellerat gjutjärnsgaller i festvånings-entrén och skulptören *Olle Adrin* draghandtagen till festvåningens dörrar. En väsentlig detalj i Röda Salongens utsmyckning är de sju flossamattor, som *Barbro Nilsson* komponerat och som vävts vid Märta Måås-Fjetterströms AB i Båstad.

Personalens kläder har komponerats av *Aili Pekonen* och hotellets porslin av *Stig Lindberg*.

Samtliga möbler är specialritade och till restaurang och festvåning har de levererats av KF och tillverkats vid *AB Lamhults Möbler och Edsbyverken*. Fåtöljer i gästrum och hall har tillverkats av *Dux* och alla övriga gästrumsmöbler har utförts vid *NK:s verkstäder* liksom också telefonhytter och diskar i hallen.

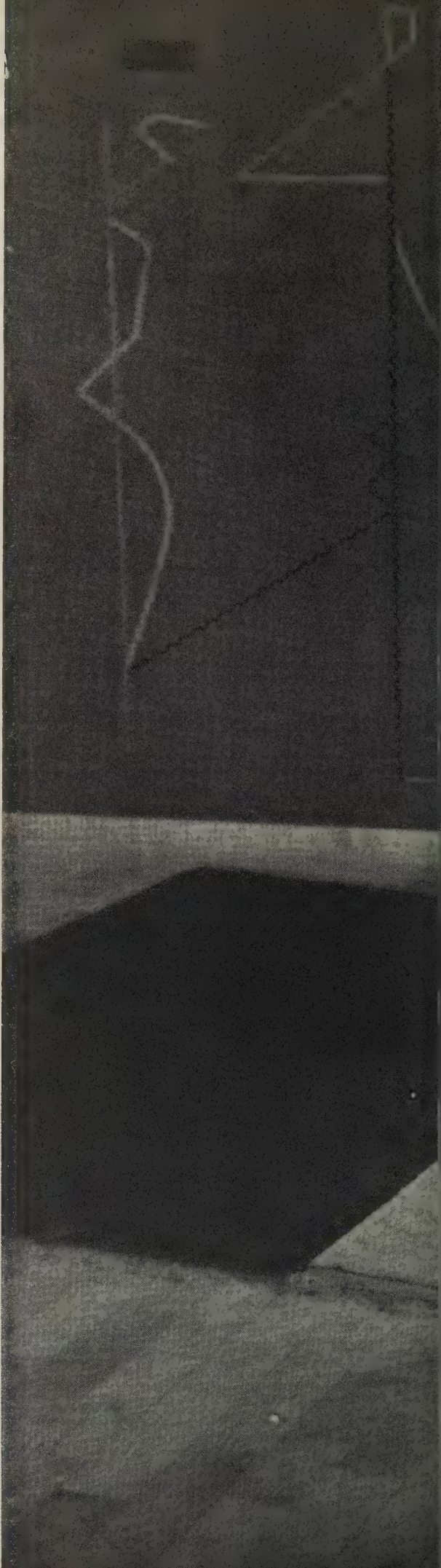
Armaturtillverkare har varit *Asea*, *Böhlmarks*, *Lyktan* och *NK*.

Panelarbeten och övrig krävande fast inredning i restaurangen samt montrar har tillverkats av snickarmästare *Hj. Jackson*.

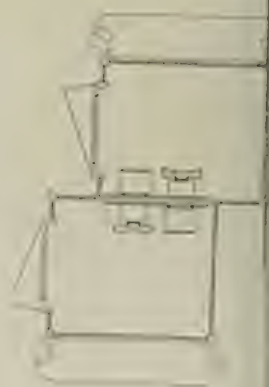
Arkitekt för inredningen — utom ekonomilokalernas — har varit *Carl-Axel Acking* och mina medarbetare har varit inredningsarkitekterna *Lia Gottfarb*, *Rune Hjort*, *Erik Karlström* och *Vava Åberg*.

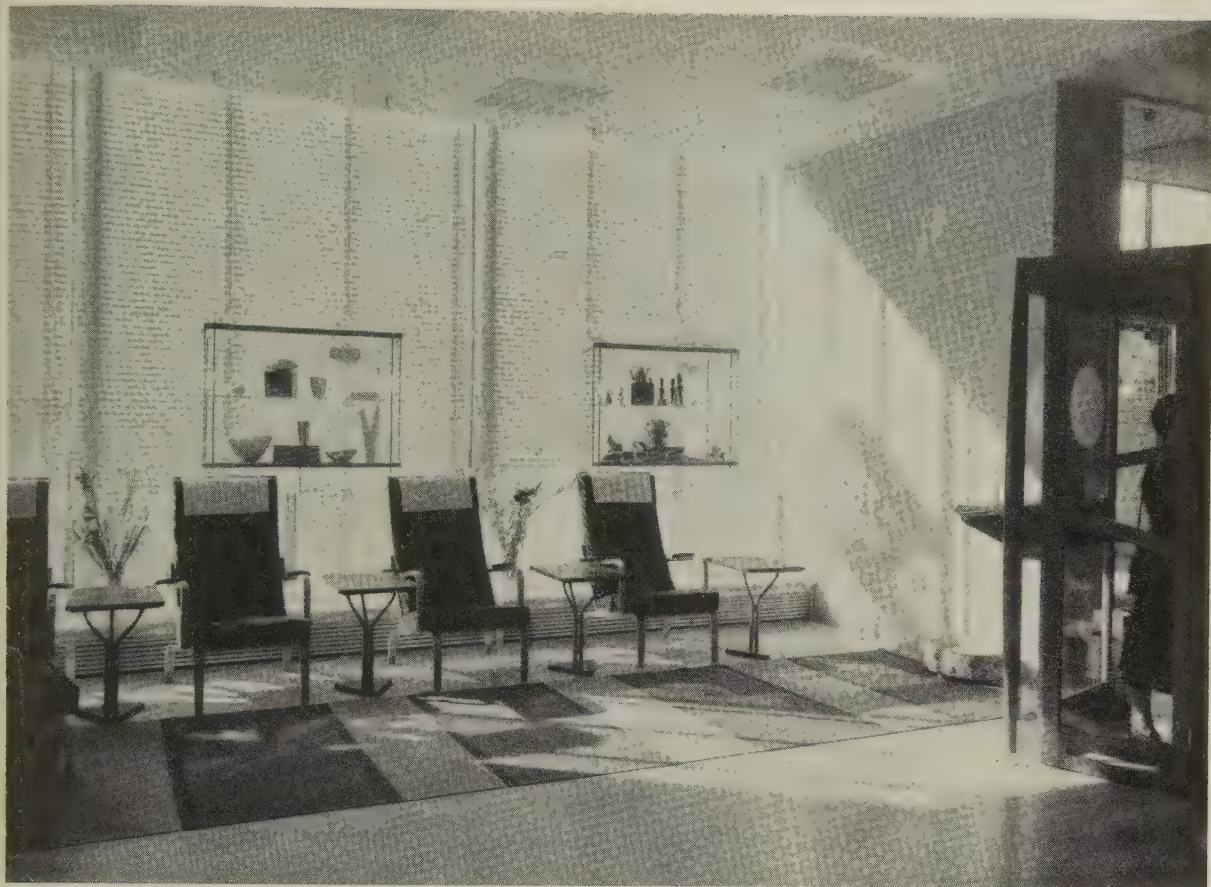
Den entusiasm och det förtroende för fackmannaomdömet, som från ledningens sida visats främst genom direktör *Ivan Ohlsson* har i hög grad bidragit till arbetsglädjen och varit en god sporre.

Festvåningsloajén med väggmålning av Olle Gill. Foto: K. Bernhard.

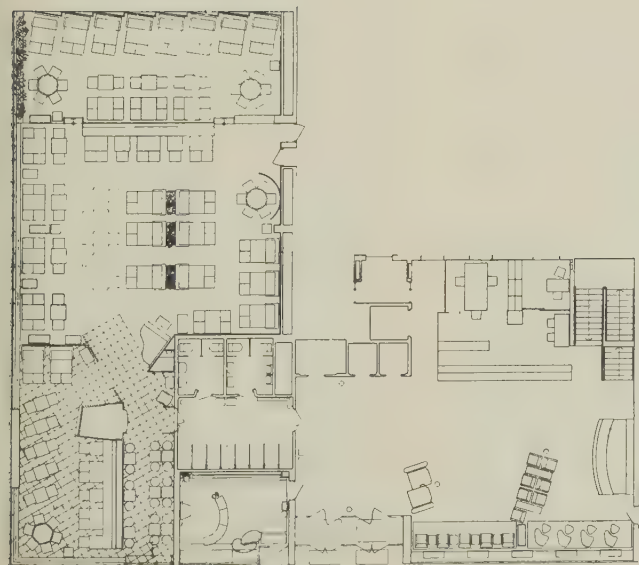

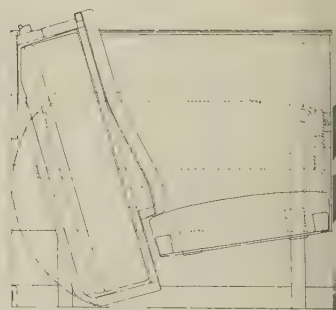
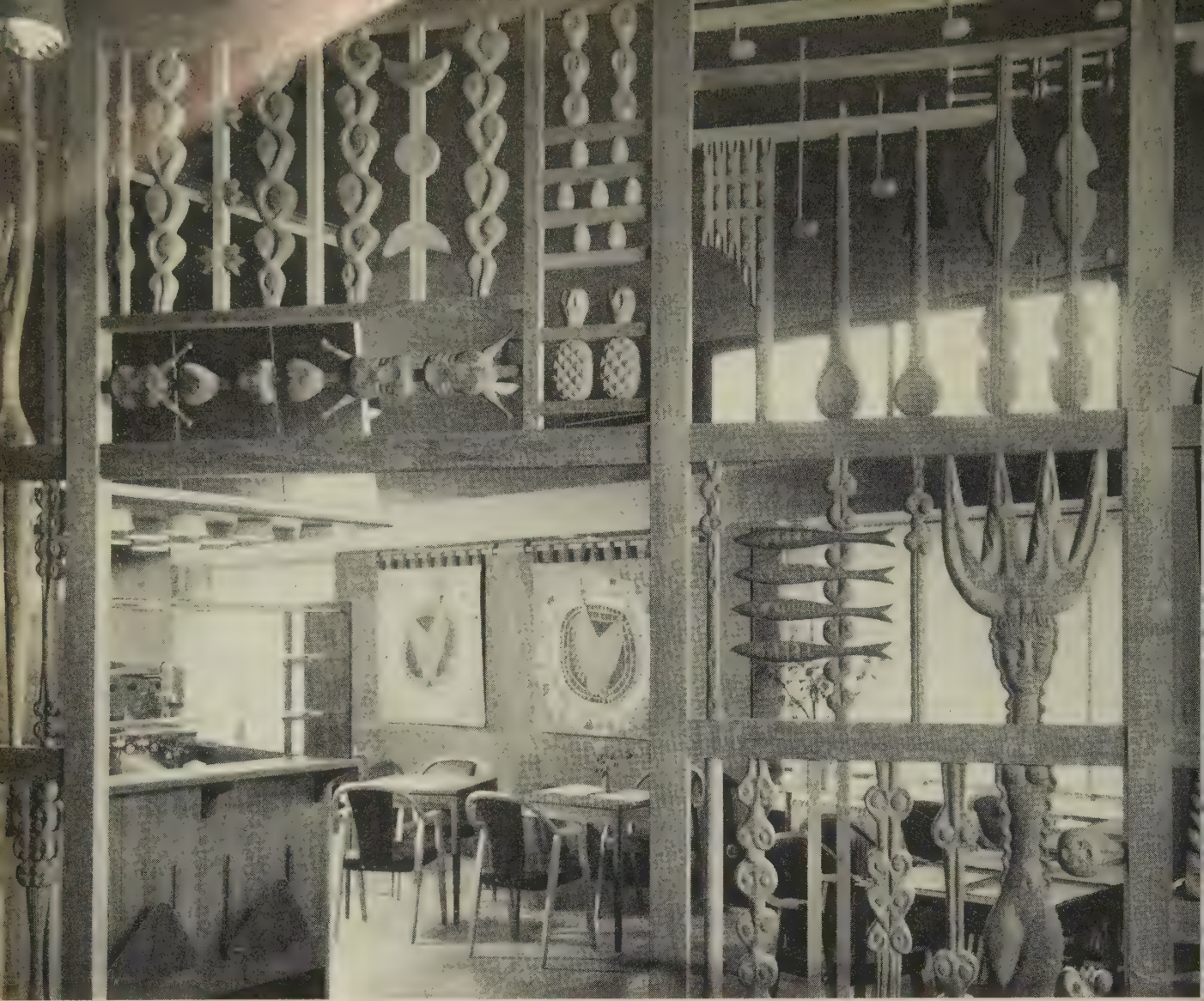

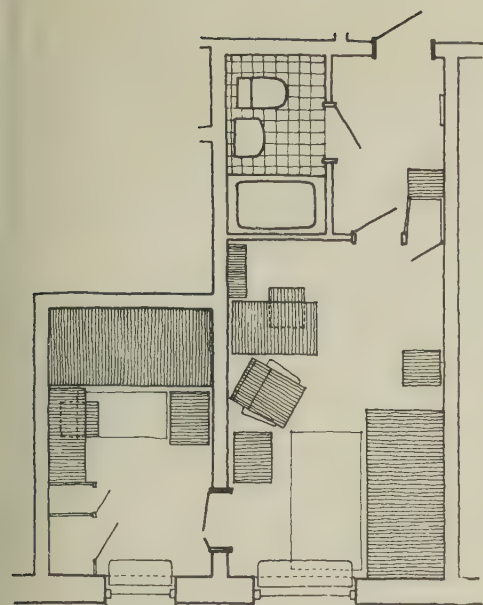

På motstående sida skrivplats och monter i hallen, fasad och plan av telefonhytter samt ritning till färdlög i hallen. På denna sida överst interiör av hallen, plan av hallen och restaurangen i skala 1 : 400 samt interiör från stora matsalen. Fotos: A. Wahlberg.

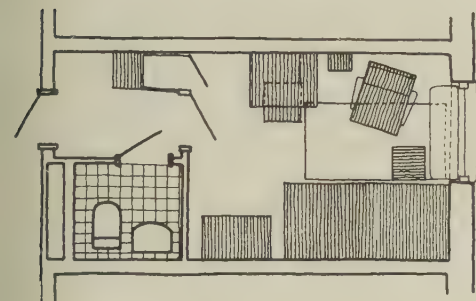

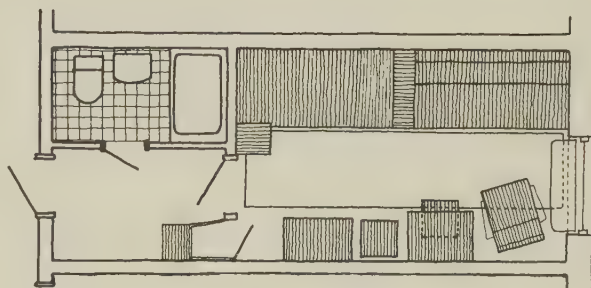
Ovan lilla matsalen med galler i teak av Robert Nilsson. Foto: A. W. berg. T. v. Randi Fischer målar korridor,ندن i en av gästrumsvåningarna. Foto: I. Holm. T. h. Sektion av fjällbäddsoffa i gästrum.

Plan av dubblett och tripplett. Skala 1 : 100.

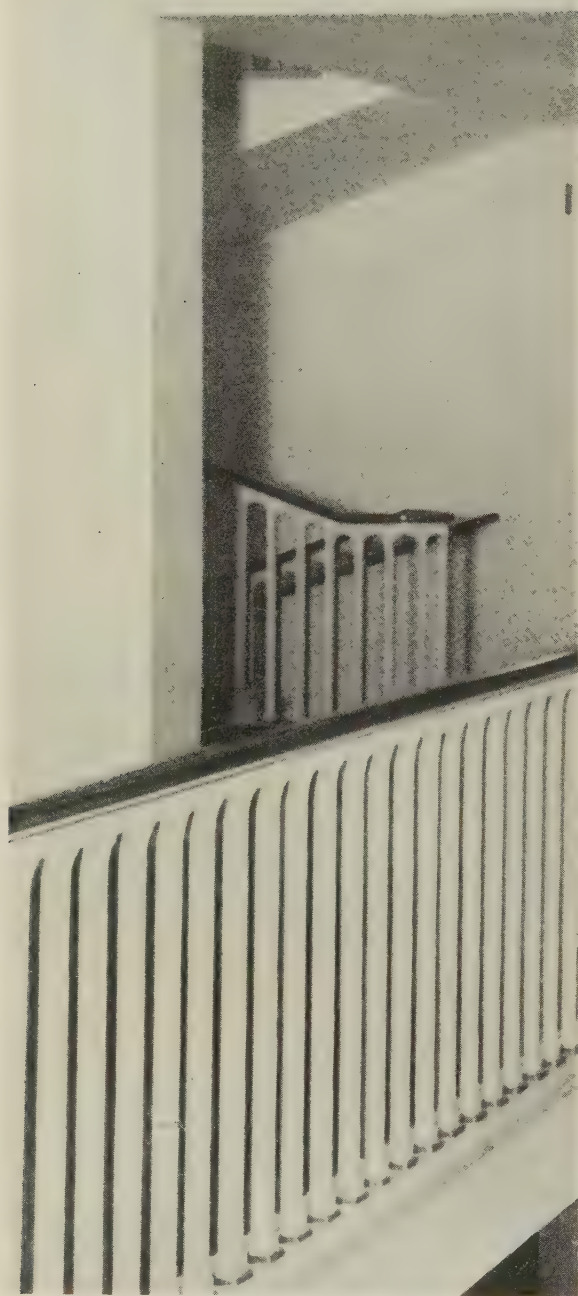

Plan av enkelrum och kombinerat enkel- och dubbelrum. Skala 1 : 100.

Nedan t. v. Väskpall-byrå upphängd på vägg. Foto: K. Bernhard.
T. h. Interiör av kombinerat enkel och dubbelrum. Foto: A. Wahlberg.

PARK AVENUE HOTEL

i Göteborg

Av arkitekt SAR Nils Einar Eriksson

Då sommaren kommer, får Göteborg ett nytt ansikte. Turisterna märks på ett helt annat sätt än i Stockholm. Särskilt de dagar då amerikabåtarna kommer in får staden en speciell färg, som framför allt sätter sin prägel på restauranger och gatuliv. Att bereda rum för alla dessa människor som endast stannar några dagar har länge varit ett problem och är det fortfarande. Under kriget, då turisterna västerifrån uteblev och reselivet var mera dämpat, hade man inga svårigheter, men man kände oro för hur det skulle bli då gränserna åter öppnades och dessutom våra egna turister kom åter. Därtill kom att ett par hotell hade lagts ned och fått andra funktioner. För att diskutera problemet sammankallade stadsfullmäktiges ordförande herr Jungen några intresserade industrimän och skeppsredare, och man beslöt göra ett allvarligt försök att lösa åtminstone en del av problemet — man tänkte då i första hand bygga ett komfortabelt hotell med ca 200 rum och en tillhörande restaurang. Förutom detta väntade man att Statens Järnvägar skulle bygga det hotell, som utlovats i samband med överlåtelsen av Bergslagsbanan. Av olika skäl har detta ännu ej kunnat realiseras.

Ett hotell är ju inte bara ett arkitektoniskt problem, i lika hög grad är det ett ekonomiskt. Vis av erfarenheter från tidigare projekt, som fallit därför att det ekonomiska grundlaget saknats, beslöt man denna gång att först skaffa ett garantikapital innan man började planera. I stort sett ligger saken till på följande sätt: detta hotell (den nu uppförda delen) kostar 8 millioner kronor men kan endast förränta 3 millioner. Återstoden måste tillskjutas på något sätt. Detta har skett genom att staden ställt tomt till förfogande och genom att företag och enskilda tecknat de återstående medlen.

Sedan man en tid sökt en lämplig plats för hotellet stannade man slutligen för Lorensbergsparken. Efter en allmän tävlan 1946 fick jag uppdraget våren 1948, varefter byggnadsarbetet kunde börja i december 1948 och den del av komplexet som innehåller hotellrummen stod färdig i juni 1950. Det var nämligen ej möjligt att på en gång förverkliga hela projektet. Först och främst kunde man ej få byggnadstillstånd för både hotellet och restaurangen, men även om denna fråga kunnat lösas, så innebar redan hotellet så stora ekonomiska svårigheter, att det nog ändå blivit nödvändigt att uppföra komplexet i två etapper. Jag tror också att det varit lyckligt att få vänta några år med att bygga restaurangen tills man vunnit erfarenheter och kan anpassa hotell och restaurang till varandra, så att de bilda ett harmoniskt helt. För mig som arkitekt har det ur en annan synpunkt varit tacknämligt att få ta en sak i taget. En ny restaurang, där man ej har möjlighet att anknyta till gamla lokaler är ingen lätt uppgift, och det är med en viss blyghet som man närmar sig den. Avsikten är emellertid att så snart som möjligt uppföra restaurangen. För närvarande har som ett provisorium ordnats så att den gamla Lorensbergsrestaurangen ställts i förbindelse med hotellet.

Park Avenue Hotel innehåller närmare 200 rum samt övriga lokaler som hör till ett modernt hotell. Jag tror att de här visade planerna och bilderna tillsammans med tävlingsförslaget (Byggmästaren 1947 sid. 81) ger en tydlig bild av byggnaden, varför jag ej närmare behöver gå in på någon beskrivning av de olika lokaliteterna. Den undre källaren är ej medtagen. Den innehåller förrädslokaler och ett garage om ca 20 bilplatser.

Ovan räcken i hall och trappa. Foto: S. Sjöedt. På motstående sida exteriör. Foto: Sörvik.

Vid hotellrummens inredning har jag samarbetat med arkitekt *Axel Larsson* vilken ritat möblerna (med undantag för den Malmstensfåtölj som finns i de flesta rum). Möblerna i sällskapsrummen äro utförda efter ritningar av arkitekt *Inge Westin*. Samtliga möbler äro levererade av *AB Svenska Möbelfabrikerna* i Bodafors och av *AB Ferdinand Lundquist*, Göteborg.

Höghuset är uppfört i armerad betong med utvändig isolering av siporex, som putsats med terrasit. Den lägre byggnaden är utförd i gult tegel.

Byggnaden har uppförts av *Yngve Kullenbergs Byggnads AB*.

De statistiska konstruktionerna ha utförts av professor *Hjalmar Granholm*. Konsulter för värme och sanitet har varit *AB William Fagerströms ingenjörbyrå* och för de elektriska anläggningarna *Karl G Eliassons ingenjörbyrå*.

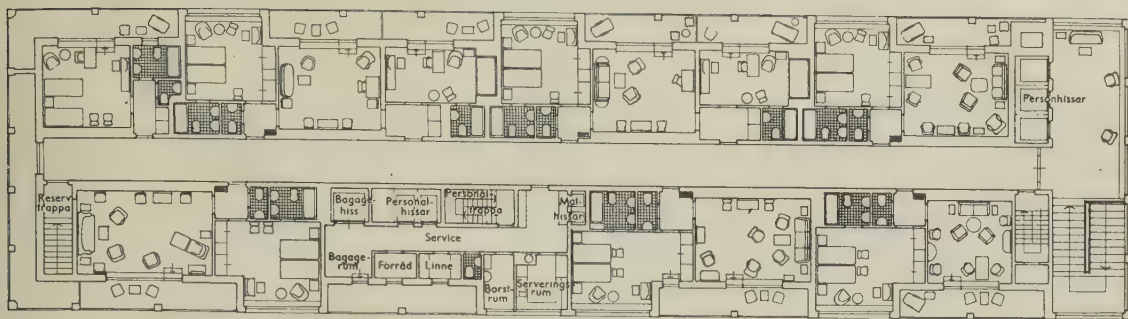
Mina medarbetare på kontoret ha varit arkitekt *Nils Andréasson* och ingenjör *Göte Andersson*. Som kontrollant på bygget har ingenjör *Ragnar Nilsson* tjänstgjort.

Receptionen sedd från hissarna. Foto: Sjöwall.

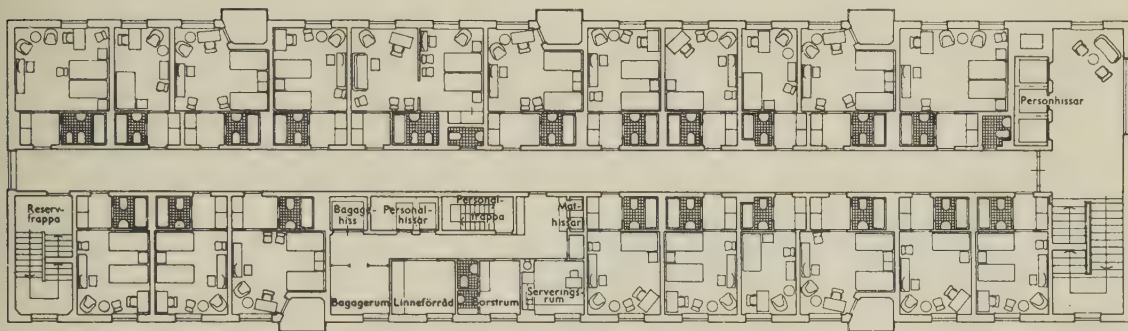

Entréhallen sedd från övre hallen. Foto: Sjöwall. Exteriör. Foto: Sörvik.

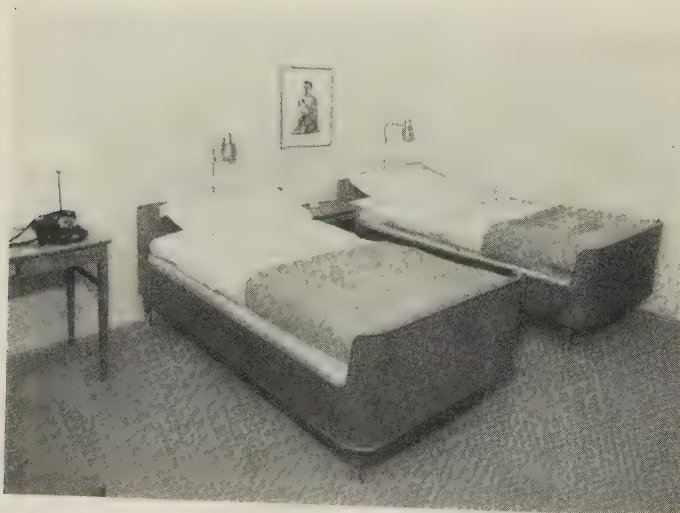
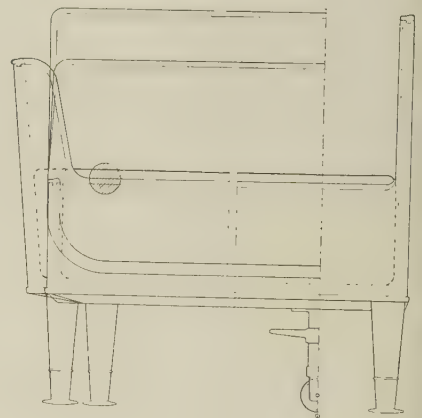
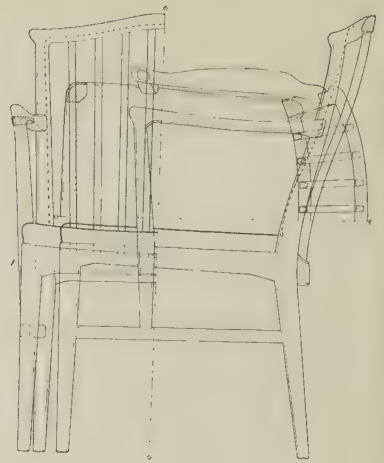
Plan av hallvåningen med suite. Skala 1 : 400.

Plan av våningarna 2—9 tr. Skala 1 : 400.

Planer av hotellrum. Skala 1 : 100.

Ritningar till karmstol och säng för gästrum samt interiörer från Ge
Foto: Sörvik och Gullers.

HOTELL LYSEKIL

Av arkitekter SAR Sture Frölén och Nils Sterner

DK 728-51 (486.5)

Lysekil är en gammal badort, som i slutet på 1800-talet och fram till första världskriget hade sin glansperiod. Det var professor Carl Curman och hans maka, som omvandlade det forna fiskeläget till en av västkustens populäraste sommarstäder, där man naketbadade i de trivsamma herr- och dambadhusen, seglade på Gullmarn och drack punsch i vackra sommarkvällar medan musiken spelade »Sommarens sista ros». Världskrig, Curmans död och dåliga tider ändade den lysande epoken. Arbetslösheten inom stenindustrin drabbade Lysekil särskilt svårt och stadens näringsliv kom in i en svår kris. Hotellen fick i brist på kapital förfalla och den som de senaste decennierna bött på ett Lysekilshotell torde minnas detta som en av sitt livs svåraste prövningar. När därför varmbadhusfrågan 1938 blev aktuell kopplades denna av kostnadsskäl samman med frågan om ett nytt hotell. Efter några års utredningar utlystes 1942 en allmän arkitektävling, som förutom lokaler för varmbadhus och hotell och restauranger även omfattade tullhus, stadshus, brandstation, stadsbibliotek m. m. allt avsett att förläggas till Rosvikstorg, en större öppen plats invid Gullmarn. Sedan vi tilldelats första pris i denna tävling fick vi stadens uppdrag att närmare utarbeta det omfattande projektet. Varmbadhuset hade nu utökats med en stor simhall för tävlingar och även på en del andra punkter hade programmet ändrats. Detta medförde en radikal omläggning av hela tävlingsförslaget. Hotellet och det förstorade badhuset fick sålunda inte rum på södra sidan av torget, där vi lagt desamma, utan måste flyttas till den norra.

Nya krig och dåliga tider uppsköt stadens alla ansträngningar att förverkliga byggnadsplanerna och först 1949 sken nådens sol åter över Lysekil i och med det utlovade byggnadstillståndet för hotellet. Nu kopplades också en ny part in på hotellfrågan, den blivande hyresgästen, Västsveriges Allmänna Restaurang Aktiebolag, gemensamt kallat VARA. Detta hade till följd nya utökningar och väsentliga ändringar av byggnadsuppgiften, bl. a. tillkom fest- och klubblokaler även i suterrängvåningen. Den oroliga och puckliga bakfasaden är också ett minne från dessa omarbetningar. Den visar att det inte går att göra vilka ändringar som helst på en redan förut pressad och färdiglöst byggnad. Till vissa delar är fasadens utformning dock tillfällig, då den senare kommer att motbyggas av varmbadhuset.

Hotell Lysekil sönderfaller i två delar — hotellkroppen i två våningar med inredd vind och II- och III-klassrestaurangerna förlagda till bottenvåningen samt den egentliga restaurangbyggnaden med I-klass restaurang, festvåning och klubblokaler. Denna senare byggnadsdel har utformats som en mer eller mindre friliggande kvadratisk byggnad med toppigt tak, avsedd att mjuka upp övergången mot vattnet. Genom byggnadens friläggning vinnes dessutom att hotellet ej störes av ljud från festvitaslokalerna samtidigt som den vackra utsikten mot havet tillvaratas på bästa sätt. Kökslokalerna har förlagts i en envånings terrassbyggnad bakom hotell- och restaurangkropparna.

Hotellet innehåller 49 rum, varav 12 dubbelrum. Ett flertal av enkelrummen kan arrangeras som dubbelrum

genom utnyttjande av en bekväm vilsoffa. Alla rum har eget toaletttrum och 11 av dubbelrummen eget bad. Rummens tamburer är försedda med garderob och skåp med backar. Hotellrummen är möblerade med möbler i blekt ask och hemslöjdstyger har kommit till riklig användning i överkast och gardiner.

Restaurangerna och klubblokaler är som ovan framgått många, enligt en dels uppfattning alltför många. Men Lysekil väntar sig en ny storhetstid som badort och kongressstad och de många nya industrierna, bleckvarufabriken, Skandiaverken och alla konserv- och fiskförädlingsfabriker kräver representationslokaler. För att inte tala om handelsresandena, som hittills tagit sina Lysekilskunder med till Uddevalla.

Hyresgästen VARA vill egentligen inte att man graderar restaurangerna med romerska siffror utan kallar dem i stället huvudrestaurangen, Tärnan och Ankaret. Klasskillnaden mellan dem är också vad lokalerna beträffar obefintlig — hur matpriserna sedan blir kan vi inte yttra oss om.

Huvudrestaurangen består av tre rum. Det yttre, som har direkt kontakt med serveringsterrasserna, är uppdelat i »bås» klädda med grön sidendamast. Stora matsalen har ett konstruktivt betingat kasettak och fönster på två sidor mot havet. Möblerna är här av betsad alm. Innanför stora matsalen ligger Engelska rummet med möbler i mörk mahogny och flossamatta från *Märta Måås-Fjetterströms* ateljé. Rummet är uppkallat till minne av de spännande kontakter staden som utskeppningsort hade med engelsmännen under sista världskriget.

Restaurang Tärnan, som ligger i två plan, har övre delens väggar klädda med panel i ask och lackerade listverk. Nedre delen är tapetserad med den populära Ahlsén-tapeten med de stiliserade druvklasarna. Möblerna är i rödbok.

Restaurang Ankaret har panelklädda väggar i blekt kalkad ek. En gallervägg, likaledes i ek, skiljer matgästerna från pilsnernas vänner. Möblerna är även här i rödbok och soffor och stolar är klädda med plastbehandlat tyg. I panelen har fällt in en utmärkt komponerad stengodsrelief i blått av *Gunnar Nylund*. Några goda oljemålningar förhöjer ytterligare trivseln i denna moderna »krog». VARA förtjänar f. ö. en särskild eloge för de kräset valda tavlor, som pryder även övriga lokaler i byggnaden.

Ovanpå huvudrestaurangen ligger festvåningen. Denna inledes med ett förrum med sittgrupper i bonad valnöt och röllakans- och ryamattor från *Svensk Hemslöjd*. Själva festsalen består av ett enkelt kvadratisk rum med fasade hörn och pyramidformat tak. I detta tak har *Endre Nemes* med hjälp av stuckatören *Domenico Inganni* utför en väldig målning, 176 kvm, i stuccolustro. Det känns riktigt skönt att i samband med en stor dekorativ uppgift slippa se framställda de vanliga grupperna av arbetande människor, fåglarna som speglar sig i vattnet och de lekande barnen och alla de mer eller mindre krystade avskiljande trädformationerna. I stället har konstnären på en ljusblå botten lekt fram ett myller av färgstarka krumelurer, som ibland kanske liknar någonting från ett tivoli, ett fantasidjur eller en himla-

kroppssymbol, men som tillsamman tagna ger åt rummet en glättig festlighet av ganska avväpnande slag. Visst kunde man ha tänkt sig taket i detta arkitektoniskt fasta rum behandlat även på annat sätt — vår första idé var hängande randigt tyg arrangerat som ett tälttak med fritt dinglande belysningar — som det nu är gjort väcker det diskussion, kanske opposition, men det lämnar ingen oberörd. Även golvet har Nemes fått ta hand om, de fyra flossamattorna av *Christina Westman-Tillander* är utförda efter Nemes' skisser.

Är festsalen ägnad den internationella konsten går fest- och klubblokalerna i souterrängvåningen så mycket mer på den nationella linjen. Bohusrummet, beläget under huvudrestaurangen, är en hyllning till Bohuslän. Det är ett rum avsett till litet av varje, ett rum för större kalas, kavajskutt, klubbaftnar o. dyl., men också vissa slags utställningar. Det har därför gjorts ganska oömt. Golvet är belagt med Bohusgranit utom en dansplatta i parkett i mitten. Väggspanelen är i syrebetsad furu. Panelskivorna mellan fönstren går att fälla ned för att möjliggöra utställningar av handelsresandearvor — det är därför panelen dragits upp så långt på väggen. Soffbänkarna är klädda med rödrandigt hemslöjdstyg från *Bohusslöjd-Konstfliten*, som också levererat ett större draperi i rummet. I fönstren slutligen har placerats bohusländska båtmodeller, av vilka flera är depositioner av sjöfartsmuseet i Göteborg. Bohusrummet har direkt ingång från hamnen.

Innanför Bohusrummet ligger ett klubbрум, vars ena vägg beklänts med en serie utomordentligt vackra finnvävnader, ofta kallade bohusvävnader på grund av att dessa produkter av folklig konstutövning numera huvudsakligen påträffas i Bohuslän. Dessa vävnader är komponerade av makarna *Ulla Liljegren-Mörck* och *Nils Henry Mörck* och utförda av *Bohusslöjd-Konstfliten*. Väggarna i övrigt i detta rum är spritputsade och taket inklätt med ammoniakrökt, cellulosabehandlad finådrig ek.

Om entréhallen, som borde ha behandlats först, kan nämnas, att väggarna är i blå stuccolustro och träinredningen i mahogny. Golvet liksom väggarna i vindfånget

är belagt med Ekebergsmarmor. Samma är förhållandet med huvud- och reservtrapporna. I entréhallen märkes ett åttkantigt bord med skiva av rikt dekorerade kakelplattor utförda av *Edith Eriksson*.

Hotelllets fasader är av Slottsmöllans röda fasadtegel. Restaurangbyggnaden och köksdelen är putsade med ädelputs. Taken är täckta med koppar.

Kring huvudentrén har *Gunnar Nylund* utfört en portalomfattning av stengods i ljusgul ton.

Hotellbyggnadens ytterväggar är på två sidor utförda som hålmurar med vattenuttag nedtill vid socklarna. Restaurangbyggnaden är helt i betong.

Grundläggningen var ganska besvärlig, då undergrunden bestod av dels flytlera dels utfylld mark. På en del ställen blev det nödvändigt att gå ned med plintar till berg på 10 meters djup.

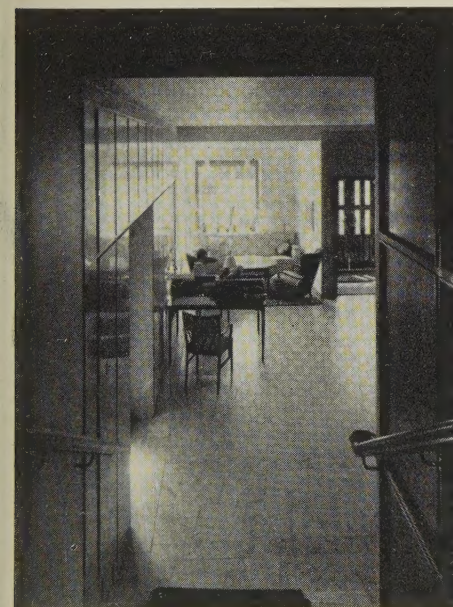
Framför byggnaden har anlagts serveringsterrasser i bohusgranit. Dessa tjänar också att hålla ihop de inbördes olika byggnadskropparna och att säkrare förankra restaurangbyggnaden vid torget.

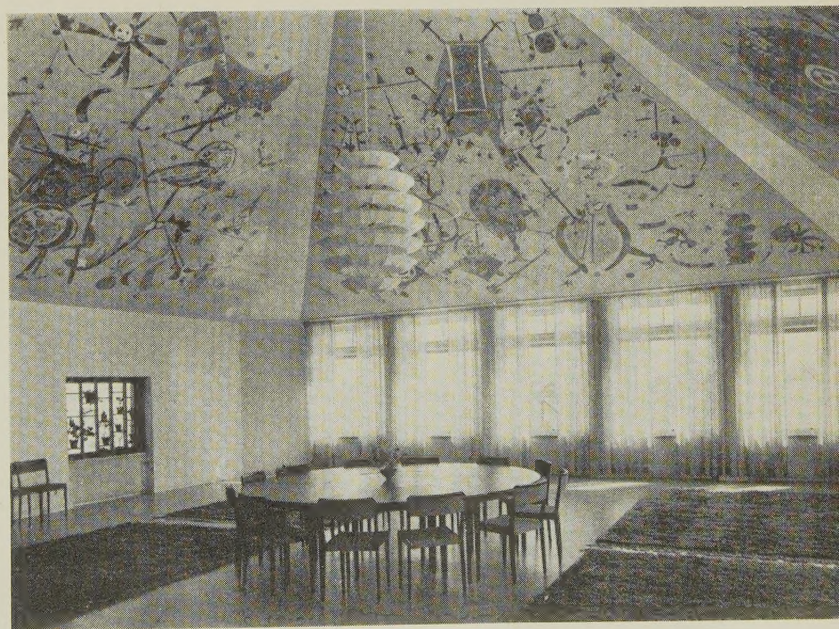
Huvudentreprenör för nybyggnaden har varit *T Wal-léns Byggnads AB* i Lysekil. *Västsvenska Rör AB*, Uddevalla, har varit entreprenör för rörarbetena, och den elektriska installationen har utförts av *Rylanders Elektriska Installationsaffär*, Lysekil. Ventilationsanläggningen är gjord av *Svenska Fläktfabriken*. Konstruktörer och kontrollanter av rörarbetena har varit *Elis Rune-felts Ingenjörbyrå AB*, Stockholm, och av elektriska installationerna *Karl G Eliassons Ingenjörbyrå*, Göteborg. De statiska konstruktionerna gjorde *Jacobson och Widmark, Konsulterande Ingenjörsfirma*, Stockholm. Byggnads-kontrollanterna hette *Eric Norlander* och *Herbert Ols-son*.

Arkitekter har varit *Sture Frölén* och *Nils Sterner*. På arkitektkontoret har bl. a. arkitekterna *Bo Cederlöf* och *Henry Larsson* medverkat. Ekonomilokalerna har huvudsakligen planerats av VARA:s tekniska avdelning.

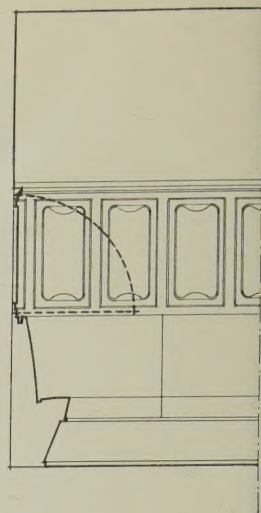
Samtliga möbler har ritats av inredningsarkitekt *Olof Östberg*, som även varit oss behjälpligt med vissa panelarbeten.

På motstående sida exteriör med utblick förbi restaurangbyggnaden mot Gullmarsfjorden. På denna sida interiör från entrén och hotellet från hamnen. Fotos: S. Sundahl.

På motsstående sida planer i skala 1 : 400. Överst hotellvåning, därunder entréplanet, nederst källarplan. På denna sida interiör från huvudrestaurangen och festsalen. Fotos: S. Sundahl.

Ovan t. h. detalj av väggpanel med utställningsskivor i Bohusrummet, t. v. klubbrummet, innantill Bohusrummet, med finnvävnader. Foto: Sjöwall.
Nedan restaurang Ankaret och hotellrum. Foto: S. Sundahl.

